

SCENEN SÆTTES

Aalborg Universitet
10. semester
Kommunikation
31. maj 2013

Ninette Krogh Nielsen
Vejleder: Anete M. C.
Strand

SCENEN SÆTTES

Aalborg Universitet

10. semester

Kommunikation

31. maj 2013

Typeenheder: 181.200

Normalsider: 75,5

Vejleder: Anete M. C. Strand

Ninette Krogh Nielsen

Forord

Dette speciale er resultatet af en proces, der udsprang sig af en nysgerrighed for begrebet 'selvscenesættelse' sat i relation til interaktion på sociale medier.

Processen, der samtidig afslutter mit uddannelsesforløb på Kandidatuddannelsen i Kommunikation ved Aalborg Universitet, har været både spændende, udfordrende og lærerig.

Jeg vil i den forbindelse gerne takke min vejleder, Anete M. C. Strand, - du har bidraget med kyndig vejledning og været en sand inspirationskilde, idet du har givet mig indblik i en 'verden' der før lå udenfor min teoretiske horisont. Dette har i sig selv været indsigtfuldt og udfordrende. Jeg føler mig heldig over at kunne afslutte mit uddannelsesforløb med en følelse af, at være beriget på flere fronter.

Også en stor tak til Lars og Marie fra KonXion, for jeres engagement og deltagelse.

En sidste tak til Dennis, Cilius og Cemilie for jeres tålmodighed. Jeg glæder mig til igen at tilbringe tid med jer.

Kh Ninette

Indholdsfortegnelse

Problemfelt 12

Forståelsesmæssigt udgangspunkt 17

'Ventriloquism' som forståelsesmæssigt udgangspunkt 18

Videnskabsteoretisk udgangspunkt 19

Hermeneutisk og fænomenologisk forståelse 23

Socialkonstruktivistisk tilgang 24

Diskursiv tilgang og anskuelse af individet 26

Metodisk fremgangsmåde 28

En multimodal konstitueringsanalyse 28

Hvordan arbejder jeg metodisk? 29

Det empiriske arkiv 31

Definitioner og betragtninger 33

Om profilen 35

Interaktionen: 37

Selvet i Brugeren 39

Narcissisme – hvad er det? 41

Ventriloquism – at få nogen eller noget i tale	49
Sammenstilling med de diskursanalytiske begreber	53
Ventriloquism på det operative niveau:	55
'Downstreams' 'Little d' og 'Upstreams' 'Big D'	55
Opsummering:	63
Socialpsykologi: 'Facework', roller og normer	64
Analyse: Scenen sættes	71
Og hvad med nærvær?	81
Kan alle 'optræde på scenen'?	83
Teknologien bygger bro mellem scene og selvet	87
Selvet Brugeren:	92
Det er slet ikke så entydigt	95
Misforståelsen af narcissismebegrebet	100
Konklusion	103
Perspektiverende diskussion	105
Litteraturliste	106

Abstract

This Master Thesis is based on communication between people in a mediated stage.

The thesis illustrates discourses and self-presentation through, among other things, François Coorens theory: Ventriloquism or the estatic dimension of communion that frames the answer to: Who or what is making The Actor Act.

The thesis illustrates facebook as a stage where users are considered as actors who perform their role play. But is the scene in advance "set" and if so, by whom?

New Findings

It is illustrated through a multimodal analysis and theory, that there are many multiple factors and discourses that works on stage and which controls it, as these also works in on users' self-presentation, as this scene and mutual influences and creates another.

Through the analysis of the 'scene' it became obvious that facebook establish some principles, norms and codes which the user must be able to understand and interact under. However, as these principles seem impossible for the user to comply, as they both seem elusive, changeable and contradictory, it creates confusion for users who do not know how they will interact on the many 'scenes' that even is also affected by other users.

The thesis can therefore conclude that man's own productive activities such as technological development, work *back to* man to such an extent that it will have social consequences. Thus affecting man and technology each other, which leads to the development of society, which in turn creates discourses and leads to new acts of man.

Thus, there is no one that uniquely 'set the scene' since users themselves have a power and an impact on facebook, on the basis of their effects inventor and provides new features on the 'scene', thereby also achieves a power which affect the users and has implications for how they 'stage' themselves.

Anledning

- *Life isn't about finding yourself. Life is about creating yourself.*

[George Bernard Shaw, 1925.]

Citatet ovenover er det, der vakte min interesse og indledte de tanker, der nu danner grundlag for denne specialeafhandling.

Jeg har aldrig læst Jyllandsposten. Alligevel har jeg bevidst valgt, at 'synes godt om' Jyllandsposten på facebook, da jeg tror på, at mit netværk så vil opfatte mig som liberal og frisindet. Sådan vil jeg gerne fremstå.

Til gengæld elsker jeg Tv-serien 'Gossipgirl', men har valgt ikke at 'synes godt om' den på Facebook, da det måske vil give andre opfattelsen af, at jeg blot er en modeinteresseret storkapitalist.

Online kan brugere hævde at være hvem de ønsker at være. Ligesom skuespillere spiller en rolle, kan de bevidst vælge en identitet, som kan ligne eller helt afvige fra virkeligheden.

At individer har behov for at spille en rolle er ikke en ukendt antagelse. Erwing Goffman præsenterede i 1959 gennem bogen "*The Presentation of Self in Everyday Life*" sin identitetsteori, hvor identitet betragtes som en del af en social interaktion som individer konstruerer ud fra miljøet de befinder sig i.

Med SNS og online miljøer ændres konstruktionen og skabelsen af denne iden-

titetsdannelse, da SNS er medierede platforme, frigjort fra legemet (Ellison, 2007), nu i omfattende grad danner rammer for og muliggør identitetsdannelsen.

Ifølge psykolog Lars Lundmann Jensen (2006) kan en stor del af vores adfærd på de sociale medier forklares med et behov for anerkendelse eller bekræftelse.

Et behov, der kan betragtes som en væsentlig del af den menneskelige identitetsdannelse. I en on-line publikation fra 2012 beskriver han:

Behovet for anerkendelse er en del af drivkraften i vores brug af sociale medier. Men vi søger alene anerkendelse for de dele af vores personlighed, som vi forestiller os vinder accept i vores omverden.

[Lundmann.dk, juli 2012]

Omverden og anerkendelse er nøgleord, der går igen i Jensens person- og socialpsykologiske betragtninger af menneskers brug af sociale medier. I relation til specialet betragter jeg omverdenen som værende det vi i daglig tale betegner som (sociale) netværk.

Hermed er vi tilbage til mine egne valg om at 'synes om' eller 'ikke synes om' noget bestemt på Facebook. Disse er valg jeg bevidst har truffet på baggrund af en social indvirkning - en tanke på, at mit netværk betragter mig og bedømmer mig ud fra min identitet på de sociale medier.

Sociale netværkssider som facebook, linkedIn og twitter har tiltrukket mil-

lioni af brugere, hvoraf mange har integreret disse sites i deres daglige virke. Brugere præsenterer sig selv gennem en personlig profil og kommunikerer med venner, kollegaer, familie og deslige. Fænomenet har i flere år været stærkt voksende, hvor ikke mindst facebook har påkaldt sig en enorm opmærksomhed.

Det betyder at de sociale medier har fået en stor indvirkning på menneskers dagligdag, hvor størstedelen af verdens befolkning i en eller anden grad interagerer på de sociale medier. Man kan herved stille spørgsmålet: er der tale om en parallel virtuel virkelighed? Og kan man overhovedet tale om parallelle virkeligheder; den digitale og den fysiske, eller skal disse betragtes som én og samme virkelighed, der udspiller sig på forskellige scener?

I så fald, hvem skaber og 'sætter scenen' på de sociale medier?

Problemfelt

Med denne anskuelse kan brugerne betragtes som aktører, der performer ud fra bevidsthed om at 'publikum', her forstået som andre brugere, er en del af deres bredere sociale netværk. Den medierede karakter, der følger med den digitale verden, medfører at skabelsen af det 'virtuelle selv' er konstrueret mere eller mindre bevidst af semiotiske tegn.

Udtrykket '*performativ*' understreger netop sidestillingen mellem det private og offentlige i den digitale verden. For det performative findes i lige så høj grad i den digitale verden, på de sociale medier, som i den fysiske virkelighed¹. Goffmans teori er baseret på ansigt-til-ansigt interpersonel kontakt i den fysiske verden, hvor vi i den digitale verden så at sige performer vores roller ved hjælp af koder og tegn, der derigennem udvikler og konstruerer vores online identitet på scenen, hvor scenen her er forstået som værende de sociale medier.

De sociale medier og den komplekse kommunikation

Men er scenen på forhånd "sat" og i så fald af hvem? I hvor høj grad styrer vi mennesker selv vores roller og identitet - online? Dette har for mig været et tilbagevendende undringsspørgsmål siden jeg i 2008 påbegyndte min uddannelse, omtrent samme år facebook fik sit helt store gennembrud i Danmark. Denne undring skyldes primært en bevidsthed om, at de sociale medier allerede har dannet rammerne, altså den scene vi befinder os på, når vi interagerer. Vi har dermed en begrænset og i forvejen bestemt og defineret scene at bevæge os på. Det interessante og måske foruroligende ved denne tanke er, at dette samtidig begrænser vores

1 Den fysiske virkelighed skal her forstås som den virkelighed, der leves væk fra computerskærmen, hvor der interageres interpersonelt, ansigt –til –ansigt.

mulighed og ret til at kreere, fremføre og udvikle vores roller og identitet online. Eller gør det?

For i og med at de sociale medier kun overlever i kraft af, at størstedelen af verdens befolkning er tilhængere heraf, må brugerne vel også have en form for magt ; en indflydelse eller virkekraft?

Jeg antager, at flere diskurser har indflydelse på, hvordan magtforhold, kommunikationsformer og sociale konstruktioner, som den verden vi lever i, og ligger til grund for menneskers udvikling og eksistens på sociale medier, såvel som de sociale mediers udvikling og eksistens.

Specialets ærinde bliver herved at forstå og anskue hvem 'der sætter scenen' på de sociale medier og berører nogle, for mig at se, vigtige problemstillinger i forlængelse heraf.

François Cooren (2010)²stiller i sin teori om ventriloquism (bugtaleri) spørgsmålet: 'Who is making The Actor act?' – (hvem får aktøren til at handle?). Ventriloquism vil i denne specialeafhandling rammesætte svaret på det spørgsmål og påpege at der er multiple faktorer, der spiller ind på menneskers færden på sociale medier.

2 François Cooren: Sociolog og Ph.D

Heraf udspringer følgende problemformulering:

Hvem 'sætter' scenen og hvordan forekommer selviscenesættelse på de sociale medier?

Selviscenesættelse bliver herved det centrale nøgleord for dette speciale. Jeg opdeler begrebet selv-iscene-sættelse i tre tematiseringer, der tilsammen skal danne rammen for specialets sigte, nemlig at skitsere og forstå det 'landskab' vi befinder os i samt hvilke multiple faktorer, der spiller ind på vores identitet, samfund og den verden vi lever i og forstår ud fra, når vi interagerer på de sociale medier.

1) 'Selvet'

Hvordan kan narcissismebegrebet sættes i relation til brugerens interaktion og hvordan påvirker – og påvirkes individet på de sociale medier, herunder hvilke diskurser og faktorer spiller ind?

2) 'Scenen'

Hvilken indvirkning har det på 'scenen', her forstået som de sociale medier, når brugere kommunikerer og interagerer derpå, og omvendt hvordan er scenens form konstituerende for brugerens selviscenesættelse?

3) 'Hvem sætter scenen'?

Hvem sætter scenen og hvilke diskursive magtforhold gør sig gældende? Gennem F. Coorens dialogiske studier og teori 'Ventriloquism' samt diskursteori og empiri, sigter specialet mod at gennemskue hvem der 'sætter' scenen på de sociale medier.

Læsevejledning

Qua specialets tematiserende problemfelt forekommer en særlig struktur, der veksler mellem teoretiske refleksioner og analytiske indsigter.

Med en læsevejledning hensigten således at ekspliciterer specialets opbygning for at skabe overblik og øget læsevenlighed.

I Kapitel 2 belyses de metoder, positioner og overvejelser, der tilsammen danner min videnskabsteoretiske tilgang.

Derfor vil dette kapitel bestå af beskrivelser af det videnskabsteoretiske udgangspunkt samt den metodiske fremgangsmåde.

Kapitel 3 er teoretiske inddragelser, definitioner og betragtninger, med formålet at opnå forståelsesmæssige udgangspunkter og definere kernebegreber, som specialet kredser sig om.

I Kapitel 4 gennemgår jeg i analyseøjemed de to temaer; 'Scenen' og 'Selvet', der munder ud i en et afsluttende og konkluderende afsnit, der besvarer problemformulering og samtidig belyser sidstnævnte tema jf. problemfeltet.

I Kapitel 5 perspektiverer og diskuterer jeg specialets problemfelt på baggrund af de opdagelser, konklusioner og forståelser jeg har gjort mig undervejs i analysen.

Kapitel 2

Videnskabelig undersøgelse

Forståelsesmæssigt udgangspunkt

På baggrund af mit genstandsfelt har jeg gjort mig nogle tanker om *hvad jeg tror på* at kunne bidrage med og opnå med dette speciale. Mine tanker har kredset sig om min 'undrende' tilgang – hvordan hele specialeideen er opstået på baggrund af min egen nysgerrighed og trang til at *forstå* de mange aspekter, der knytter sig til de sociale medier. Dette har henledt mig til en forståelse af, at jeg ikke kan sigte mod at besvare problemformuleringen med et endegyldigt sandt svar, i og med jeg ikke, på baggrund af specialets omfang, kan favne og besvare samtlige af de problemstillinger, der er værd at undersøge i relation til de sociale medier, adfærd herpå etc. Hertil kommer det faktum, at undersøgelsesfeltet 'sociale medier' er enormt og foranderligt, hvorfor jeg ikke mener at det for nogle kan blive muligt at undersøge hele dets felt. Specialets omfang kræver derfor også, at det må indskrænkes. Jeg har derfor måtte gøre mig nogle valg og fravalg inden påbegyndelsen af specialet, hvilket mit problemfelt er resultatet af. Dette gør sig også gældende rent undersøgelsesmæssigt, hvor jeg ligeledes har udvalgt *facebook* som primær fokusområde, fremfor andre sociale platforme jeg *kunne* have valgt. Min begrundelse herfor følger i et senere afsnit. Ligeledes har jeg empirisk gjort mig nogle bevidste valg og fravalg baseret på tilgængelighed og tilstrækkelighed. Specialet sigter hermed mod at forstå nogle *udvalgte* aspekter og konkrete problemstillinger og får dermed et skitserende og forståelsesmæssigt formål, hvilket ligeledes stemmer overens med min humanist-videnskabelige baggrund,

hvor det erkendelsesmæssige fokus er på *forståelse* frem for forklaring [Føllesdal et al., 1999:90].

Jeg finder det hermed vigtigt at tydeliggøre, hvordan forskningsprocessen i dette speciale hviler på et grundlag af forståelse, tolkning og antagelser. Som tidligere nævnt er udgangspunktet et problemfelt, der afspejler en personlig nysgerrighed og interesse, hvorfor jeg på forhånd er bevidst om, at jeg har nogle forståelser for problemfeltet og hele den '*verden*' problemfeltet er opstået på baggrund af, hvilket kan have betydning for min måde at anskue, tolke og konkludere på i den videre forskningsproces.

Målet at *opnå nye forståelser af problemfeltet* vil hermed ske i en fortolkningsproces, hvor mødet med nye fænomener vil udfordre eller bekræfte de antagelser og viden jeg på forhånd har. Hvis jeg skal forsøge at opnå ny viden i denne fortolkningsproces må jeg også være i stand til at se bort fra egne forhåndsantagelser og bevæge mig frem og tilbage mellem allerede tilegnet og ny viden, hvorved processen får præg af en hermeneutisk cirkulær proces [Føllesdal et al., 1999:90]. Hermeneutikkens erkendelsesproces bliver tilsammen med fænomenologien en ramme for dette speciales forståelsesproduktion, hvilket ekspliciteres i et senere videnskabsteoretisk afsnit.

'Ventriloquism' som forståelsesmæssigt udgangspunkt

Jeg har valgt at inddrage en nyere teori af François Cooren (2010) omhandlende '*ventriloquism*', der på dansk betyder '*bugtaleri*'. Dette vil være mit primære *teoretiske* udgangspunkt, hvilket rammesætter min måde at *gå til* genstandsfeltet på og danne nye valide forståelser heraf. Dette med henblik på at præcisere specialets anskuelse og forståelse af den kommunikationsform og interaktion vi ser på *face-*

book, hvorved teorisætningen bidrager med såvel den teoretiske baggrund samt analytiske værktøj til at forstå den kommunikative kompleksitet. Specialets ærinde om at anskue hvem 'der sætter scenen' på de sociale medier udspringer dermed samme sted fra som hvor Cooren stiller spørgsmålet 'Who or what is making The Actor act?' – oversat: 'Hvem eller hvad får aktøren til at handle?' Jeg følger Cooren i at inddrage teorien om Ventriloquism eller *bugtaleriet* som en rammesætning for svaret og en påpegning af, at der er multiple faktorer, der spiller ind – faktorer som jeg ud fra denne teorisætning ønsker at blive klogere på som led i at blive klogere på genstandsfeltet. Min tese er, at man gennem denne rammesætning kan anskue og analysere direkte på den dialog og de diskurser, der foregår på og omkring *facebook* og dermed få et billede af det, der ligger til grund for blandt andet kommunikationsformen herpå. Samtidig med at kunne medtænke de mange faktorer, som spiller ind på at brugerne interagerer og 'taler' som de gør.

Videnskabsteoretisk udgangspunkt

Som specialestuderende opfatter jeg det som værende vigtigt at reflektere over, hvilke videnskabelige forståelser og præmisser, der ligger til grund for min vidensproduktion. Som nævnt ovenfor trækker jeg i min erkendelsesinteresse på en hermeneutisk-fænomenologisk tilgang.

Med henblik på at beskrive de erkendelses- og forståelsesmæssige præmisser for dette speciales produktion af viden om genstands-og problemfeltet, vil jeg i følgende afsnit uddybe min videnskabsteoretiske tilgang.

Epistemologien, der danner grundlag for undersøgelsen af '*hvem der sætter scenen og hvordan selviscenesættelse forekommer på sociale medier*' hviler i dette speciale hovedsagligt på en socialkonstruktivistisk tilgang.

Men i og med at specialet sigter mod at forstå interaktion, identitet og diskurser

på sociale medier, beskæftiger jeg mig også med et *teknologisk* fænomen, da de sociale medier hviler på en fremkomst af en teknologisk udvikling.

Jeg opfatter teknologi som noget, der er menneskeskabt, men ligeledes som en fysisk og materialistisk ting, der ligger udenfor det socialkonstruktivistiske felt. Jeg vælger derfor også, videnskabsteoretisk, at støtte mig op ad Coorens teorisering, når jeg medtænker teknologien som en materialitet, der skal opfattes som en aktør, der har betydning for den menneskelige adfærd. Med andre ord ser jeg den menneskeskabte teknologi som noget, der bliver en kraft i sig selv, når den først er skabt. En kraft, der også virker tilbage på mennesket, som skabte den.

Heri tillægges altså to forståelser som jeg i kommende proces analyserer ud fra: 1) Teknologien er i første omgang menneskeskabt og består ligeledes af menneskelige interaktioner. Hvis ikke mennesket interagerede med internettet ville det ikke bestå, altså er teknologien afhængig af mennesket. De menneskelige interaktioner kan også betegnes som væren adfærden på de sociale medier – altså den adfærd og udvikling, der forekommer på internettet.

2) Når først teknologien er skabt, bliver den en kraft i sig selv. Dette fordi teknologien i sin materialistiske form er foranderlig og udvikler sig uden for vores menneskelige kontrolleren, hvorfor dens kraft også virker *tilbage* på mennesket og får betydning for menneskets adfærd herpå.

I og med jeg anskuer facebook, som værende 'scenen' hvorpå den menneskelige adfærd (læs: selvscenesættelse) forekommer, må jeg derfor også have in mente, at facebook, som teknologisk platform, er en kraft i sig selv. Med denne forståelse og erkendelse af teknologien à internettet à sociale medier à facebook, som værende menneskeskabt og bestående af menneskelig interaktion, men også som værende materialistisk og havende en indvirkning på mennesket får jeg mulighed for at

anskue 'scenen' fra begge vinkler.

Hermeneutisk og fænomenologisk forståelse

Hermeneutikken er studiet af, *hvad forståelse er og omfatter således alt, der kan være genstand for forståelse, det vil sige alt, der er meningsfuldt* [Føllesdal et al., 1999:88]. I dette speciale inddrages der to forskellige typer af empiri: 1) Empiri i form af allerede udarbejdede artikler og litteratur, observationer fra facebook og tv-uddrag, hvilket vil sige empiri der på forhånd er konstrueret og dermed er afspejlinger af virkeligheden, sådan som ophavsmændene (læs: også mediet disse er fremstillet på) har ønsket at fremstille virkeligheden. 2) Ny-produceret data i form af interviews jeg selv har foretaget, der derfor kan betragtes som værende empiri, der afspejler virkeligheden sådan som deltagerne *opfattede* den på det tidspunkt, de blev interviewet. Fælles for begge typer er, at materialet afspejler en virkelighed, der er konstrueret på baggrund af mange faktorer, dette være sig social påvirkning, subjektiv baggrund, tid, sted, samfund etc., hvorfor et materiale sjældent fremstår som en entydig eller sand fremstilling af verdenen.

Hermeneutikken handler om, hvordan vi *vælger at forstå og fortolke* det meningsfulde vi ser og opdager, hvorfor hermeneutikken også betegnes fortolkningslæren [Zeller, 2007:479]. Når jeg tilgår den empiriske virkelighed, uanset hvordan den fremstilles, gør jeg mig nogle erfaringer der vil supplere eller udfordre den viden, jeg på forhånd havde om virkeligheden. Disse erfaringer vil danne grundlag for, hvordan jeg efterfølgende fortolker og forstår, når jeg selv søger at skabe mening i det jeg ser, hører og føler. Dette gør sig gældende både i henhold til egen fortolkningsproces og metodiske fremgangsmåde under udarbejdelsen af specialet, og

derfor også i henhold til specialets endelige resultat, der ligeledes vil afspejle én virkelighed baseret på netop den fortolkningsproces og fremgangsmåde, der dannede grundlag undervejs.

Jeg er hermed bevidst om, at mine afkodninger, fortolkninger og forståelser af empirien er social konstruerede og har afgørende betydning for, hvilke nye forståelser og viden jeg kommer frem til. Denne viden danner grundlag for specialets resultat, hvorfor jeg også finder det behørigt at jeg bestræber mig på at udvide og oparbejde egen forståelseshorisont, så specialet dermed også sigter mod at belyse problemstillingerne så objektivt og eksplikativt som muligt. Hermed kan man også sige, at hermeneutikkens anliggende ikke er at udvikle en forståelsesmetode men derimod at klarlægge *de betingelser*, hvorunder forståelse sker [Gadamer, 2004:280].

Der findes forskellige hermeneutiske traditioner, der hver især repræsenterer en tankegang for, hvor objektivt man kan forholde sig til ny viden. Jeg har valgt at forholde mig til en nyere hermeneutisk tankegang, der siger at man aldrig til fulde kan frigøre sig sin forforståelse:

"Vi befinder os altid inden for en forståelseshorisont, og når vi reflekterer over den, kan vi bevidstgøre en del af den, men resten er der altid og bidrager til at præge forståelsen af den lille del, vi gør bevidst." [Føllesdal et al., 1999:99]

Jeg forsøger dermed ikke at frigøre mig fuldstændig fra mine forforståelser, idet jeg ikke tror på at det er muligt. Men jeg kan forsøge at bruge dem som afsæt til at udvide og oparbejde nye forståelser. Jeg betragter ligeledes selve forståelsesprocessen som værende cirkulær og foranderlig, idet jeg tror på at ny viden

kan medføre et nyt syn på problemfeltet og problemstillingerne. Forståelse kan herunder anskues som en uendelig proces; *der findes ikke noget, man har forstået på én måde, som ikke også kan forstås på en anden og måske bedre måde* [Zeller, 2007:478], hvilket også fører til en vekslen mellem del og helhed, der er kendetegnende for den grundlæggende metodiske hermeneutiske tankegang⁷.

Den fænomenologiske tilgang har ligeledes fokus på hvordan individet gør sig fri af sine forforståelser. Her ligger fokus dog mere på, hvordan *subjektets væren-i-verden er selve adgangen til at forstå fænomenerne* [Zahavi, 2007:130]. Denne tilgang kræver derfor en erkendelse af, *at verden og subjektet er uadskillelige* [Ibid.:131]. De fænomener der opstår kan altså kun opstå på baggrund af, at det kommer til syne for nogen. Afhængig af mennesket, der ser fænomenet, vil det komme til syne i én form, som kunne have taget sig anderledes ud, hvis det var et andet menneske der havde betragtet det.

I kraft af, at et fænomen altid kommer til syne i en bestemt form, giver det ikke mening at undersøge denne tilsynkomst, uden at tage højde for øjnene der ser [Ibid.:124]. Heri ekspliciteres en forståelse, der også vil gøre sig gældende for min måde at håndtere empiriens fænomener på; det er personen bag det sagte og dennes perspektiv, der danner grundlag for hvad *mine øjne* ser og derfor min subjektive forståelse, som i sidste ende har betydning for selve forskningens resultat.

Med specialets sigte veksler jeg mellem at *forstå* og *forklare* noget.

Jeg ønsker at *forklare* 'scenen' og 'selvet', men før jeg kan forklare og besvare må jeg først igennem en proces, hvor jeg selv må *forstå* både dele og helheder af teori og empiri.

På denne baggrund argumenter jeg ligeledes for, at jeg både inddrager den hermeneutisk-fænomenologiske og socialkonstruktivistiske tilgang, som rammer for hvordan jeg henholdsvis selv tilegner mig ny viden og for hvordan jeg efterfølgende forsøger at forklare på baggrund af denne viden?

Jeg støtter mig opad følgende definition i min videnskabsteoretiske tilgang:

Socialkonstruktivisme, der har rod i hermeneutikken/fænomenologien og samfundsvidenskaben, kan ikke reduceres til hermeneutik eller fænomenologi. Teori bliver i hermeneutikken og fænomenologien til "fordomme" eller "forforståelser", der så kan justeres og modificeres i mødet med en genstandshorisont.

Eller sagt med andre ord: den hermeneutisk-fænomenologiske traditions opgør med den logisk-empiriske tradition har først og fremmest at gøre med forskellen på *forståelse* og *forklaring* som grundformer for sand viden, men de erkendelsesfilosofiske forudsætninger forbliver grundlæggende de samme. Socialkonstruktivismen er derimod baseret på et opgør med realisme og essensialisme som erkendelsesfilosofiske forudsætninger, og *ikke* på en præference for *enten forklaring* eller *forståelse*.

[Gulddal et. al, 1999: 72]

Socialkonstruktivistisk tilgang

Konstruktivismen var oprindeligt inspireret af den italienske filosof Giambattista Vico og siden af den tyske filosof Immanuel Kants, som mente at menneskets

erkendelse er formet af medfødte strukturer i det enkelte menneskets kognitive strukturer i hjernen. Denne tankegang er dog revurderet en del, da der siden er skabt fokus på, at mennesket påvirkes af de *sociale* og kulturelle rammer, der eksisterer omkring os.

Heraf indledes til den videnskabsteoretiske optik, som grundlæggende vil gøre sig gældende for dette speciale, nemlig socialkonstruktivismen. Jeg har erfaret og er bevidst om, at denne tilgang til tider omtales synonymt med social- konstruktionismen, hvorfor jeg indledningsvist kort vil klargøre, hvorledes jeg har erfaret samt forstår de forskelle og ligheder, der findes.

Den overordnede tanke, som gør sig gældende for begge retninger er, at de arbejder ud fra forestillingen om, at vi som mennesker ikke er givet på forhånd, men at vi er påvirket socialt. (Bredsdorff, 2002:9ff). Således får mennesket en mere aktiv rolle end førhen, da der ikke længere er fokus på, hvordan naturen påvirker menneskets erkendelsesprocesser, men i stedet de sociale og samfundsmæssige processer mennesket indgår i, hvoraf socialkonstruktiv(on/v)ismen er opstået (Järvinen og Bertilsson, 1998:18).

Der er forskelle i hvor høj grad socialkonstruktiv(on/v)istiske tilgange tillægger henholdsvis sproget og individet en rolle, hvor socialkonstruktionismen er mest optaget af først nævnte. Sproget er vigtigt til konstitueringen af den verden vi er en del af, og sproget anses derfor som en fundamental grundsten i vores sociale samvær og mennesket socialiseres således ved hjælp af sproget. Jeg har erfaret, gennem udarbejdelse af tidligere projekter, at socialkonstruktivismen til dels arbejder ud fra samme anskuelse, men at denne dog arbejder mere med de erkendelsesprocesser, der foregår i individet, frem for relationerne i mellem individerne. Jeg vil undervejs i specialet beskæftige mig med begge tilgange, da mit fokus både vil

være på de individets indre processer samt de ydre sociale faktorer.

Med en socialkonstruktivistisk tilgang opfatter jeg ikke viden som umiddelbar objektiv sandhed. Vores viden og verdensbilleder er ikke spejlbilleder af virkeligheden derude, med et produkt af vores måde at anskue og agere i verden. Jeg ser menneskers verdensbilleder og identiteter som værende foranderlige over tid, idet diskurser og social handling er med til at konstruere den sociale verden, herunder viden, identiteter og sociale relationer vi indgår i og erkender ud fra. (Jørgensen og Phillips, 1999:14-15).

Jeg tror på, at der er en sammenhæng mellem viden og social handling, hvor forskellige sociale verdensbilleder fører til forskellige sociale handlinger, både når det kommer til min egen måde at anskue og fortolke kommende empiri på, samt min egen metodiske tilgang til specialet. Jeg er derfor også bevidst om, at min egen sociale konstruktion af viden og sandhed har konkrete konsekvenser, der har betydning for udarbejdelsen og resultatet af denne specialeafhandling. Med andre ord er det min valgte videnskabsteoretiske og metodiske tilgang, der 'sætter scenen' for dette speciale.

Diskursiv tilgang og anskuelse af individet

Jeg ser ikke mennesker som værende væsener, der kun har ét sæt autentiske og konstante karakteristika. Jeg har derfor også valgt at inddrage teori, der understøtter denne forståelse og sætter den i relation til det senmoderne samfund. Min måde at anskue brugeren/'selvet' i dette speciale vil altså være baseret på en forståelse af, at mennesket ikke har én fast identitet. Dette betyder at identiteten er konstrueret og mennesket har flere foranderlige identiteter. Disse identiteter an-

ser jeg som produkter af forskellige diskurser. Identiteter konstrueres således af forskellige skiftende diskurssive ressourcer og er dermed relationelle, ufærdige og ustabile. Dog betyder dette ikke at man begynder forfra med en ny identitet hver gang man taler. Den identitet man italesætter på et givent tidspunkt, kan forstås som en aflejring af tidligere diskurssive praksisser. Aflejringer skaber kontinuitet og man former en selvforståelse (sense of self) ved at vælge én version af selvet frem for alle mulige andre versioner af selvet (Jørgensen og Phillips, 2008:116). Min undersøgelsestilgang hviler derfor også på en diskursiv tilgang, der identificerer de diskurser som mennesker trækker på. Ved at tage udgangspunkt i diskurserne kan man undersøge, dels hvordan menneskers forståelse af verden skabes og ændres, og dels de sociale konsekvenser af disse diskursive konstruktioner (Jørgensen og Phillip, 1999:122). Til dette tilføjer jeg, som tidligere nævnt, tilmed de fysiske og materialistiske konstruktioner, i form af teknologiens indvirkning, som dog er betragtet som diskursers materialiseringer og altså socialt konstruerede.

Diskurs er en bestemt måde at tale og forstå verden på, hvor dette spiller en aktiv rolle i skabelse og forandring af *selvet* (Jørgensen og Phillips, 1999:9).

Cooren (2010) behandler også diskursbegrebet gennem hans teorisætning 'Ventriloquism', hvor store 'D' og lille 'd' beskrives som 'bugtaleren' og hans 'dukke'. Gennem dette metaforiske billede viser han hvordan kommunikation og interaktion er konstituerende og gensidigt påvirker hinanden i hvad han betegner som 'Upstream' (Store 'D') og 'Downstream' (lille 'd') kommunikation. Det er ikke sproget i det talte ords forstand, men *det der får os til at sige det vi siger* (Strand, 2012: 126), som er i fokus. Herunder ligger der også den anskuelse, at der er multiple faktorer og kræfter, der spiller ind på vores 'stemmer' og adfærd, hvilket udbygges i et senere teoretisk kapitel. Cooren trækker ligeledes på Bakhtin (1981), der gennem termen 'heteroglossia' beskrev de ydre og indre kræfter som 'Cen-

trifugal and Centripal forces', der findes i dialogens dynamik. Og senere (1994) beskrev hvordan begrebet polyfoni er et redskab, som eksempelvis en forfatter kan bruge til at 'bugtale' sine egne holdninger gennem forskellige fremstillede karakterer (Cooren, 2010: 88).

Min undring om selviscenestættelsen kommer sig af en nysgerrighed for *narcissismens* grundantagelser, forstået ud personlighedspsykologiens definition af samme, og hvordan disse kan sættes i relation til vores adfærd på de sociale medier. Narcissismen, der kan betragtes som en eksistentiel grundsten indenfor personlighedspsykologien er helt oprindeligt baseret på Freuds narcissismeteori, idet øvrige teoretikere netop har udviklet og differentieret deres teorier i forhold til ham (Lundmann, 2006: 24). Jeg har dog bevidst valgt at bevæge mig væk fra det freudianske ophav af teorien, da jeg har brug for at støtte mig til en teoriudlægning, der kan forklare individet under de ændrede samfundsvilkår, vi lever under anno 2013 og er i overensstemmelse med mit videnskabsteoretiske afsæt. Den valgte teori af Jensen (2006) aktualiserer narcissismebegrebet og giver et indblik i personligheden, som den tager sig ud i det senmoderne samfund.

Metodisk fremgangsmåde

En multimodal konstitueringsanalyse

Udover Coorens teorisætning inddrager jeg også andre teorier, af blandt andet Lars Lundmann Jensen og Erwing Goffman.

Teorierne ekspliciteres under kapitel 3. Jeg lader hermed forskellige teoretiske tilgange komplementere hinanden for at kunne belyse og besvare problemfeltet

bedst muligt. En sådan analytisk tilgang med udgangspunkt i forskellige teorier er en del af den multimodale konstitueringsanalyse – en tilgang, der præsenteres af Lis Højgaard og Dorte Marie Søndergaard [Højgaard & Søndergaard, 2010]. Den multimodale konstitueringsanalyse er *tanken om, at den analytiske tilgang baserer sig på flere former for konstituerende kræfter* [Højgaard & Søndergaard, 2010: 316]. Heri ligger det implicit at jeg ikke mener at én teori alene kan bidrage til at opnå viden, hvorfor jeg inddrager flere teorier der supplerende kan bidrage til at opnå forståelse og forskellige vinkler af problemfeltet, i samspil med Coorens inddragede analytiske værktøjer.

I et traditionelt analysearbejde vælges der ofte tilgange, der placerer sig inden for den samme forståelse, hvilket betyder at teoretiske tilgange, der muligvis kunne have bidraget positivt til forskningsområdet, bliver fravalgt på grund af en placering inden for et andet paradigme [Højgaard & Søndergaard, 2010: 338]. Med en multimodal 'konstitueringstilgang' bliver det omvendt muligt, at inddrage forskellige tilgange, der er funderet i forskellige videnskabsteoretiske grundtanker, hvilket jeg i dette specialesammenhæng ser en klar fordel i. Dette med øje for specialets problemfelt, der anskuer noget *socialt og menneskeskabt* i relation til noget *teknologisk og materialistisk*. To ting, der rent videnskabsmæssigt har fundament i to forskellige verdener, men som jeg finder nødvendigt at anskue under én og samme vinge i denne specialesammenhæng. De teoretiske tilgange er dermed udvalgt på baggrund af, hvad jeg finder mest konstruktivt i forhold til at kunne belyse problemstillingerne. Teorierne er med andre ord funderet på problemfeltets præmisser og *ikke* omvendt.

Hvordan arbejder jeg metodisk?

Jeg fandt under udarbejdelsen af mit problemfelt, at ordet '*selviscenesættelse*', når det opdeles, dækker over de tre eksistentielle problemstillinger jeg finder vigtige

at undersøge og ønsker at kunne besvare gennem specialet.

Med henblik på at besvare problemformuleringen, har jeg derfor omformuleret mine hypoteser og problemstillinger og opdelt ordet til *tre temaer*, som jeg senere vil undersøge i et analytisk (multimodalkonstituerings) øjesmed; 1) selv, 2) scene, 3) sættelse.

Disse temaer er dermed opstået på baggrund af hypoteser og mit eget syn på ordet 'selviscenesættelse' som det opfattes i relation til *dette* speciales problemfelt. Temaerne kan derfor også siges at være opstået i en vekselvirkning mellem subjektiv viden, undren og erfaringer, samt allerede tilegnet teori.

Ordet 'selviscenesættelse' vil fortsat være opdelt som tre temaer under udarbejdelsen af analysen. Temaerne gennemgås én efter én, hvor empiriens udsagn diskuteres og analyseres i forhold til hvert tema, med inddragelse af teorien som forståelsesramme. Således er min metodiske fremgangsmåde, at temaerne diskuteres på baggrund af empiri og inddragelse af valgte teorier.

Metoden kan siges at basere sig på meninger, herunder vinkler og synspunkter, som de fremtræder i empirien. Jeg foretager en meningskategorisering, der samtidig skildrer de multiple faktorer og forskellige vinkler der spiller ind på temaernes problemstillinger, hvilke jeg herefter analyserer og fortolker på. Jeg rekonstruktualiserer så at sige empirien i forhold til problemfeltet og den inddragede teori, for derefter, gennem analyse og fortolkning, at skitsere de forskellige betydningsstrukturer og relationer, der ikke umiddelbart fremtræder i empirien (Kvale, 1997: 190).

På baggrund af problemfeltet mener jeg ikke, at teoretiske forståelser alene er nok til at give mig den viden og forståelse jeg søger. At inddrage empiri som undersøgelsesgenstand i en analyse finder jeg derfor nødvendigt, for at kunne besvare problemformuleringen.

Min empiri er ligesom teorien udvalgt på problemfeltets præmisser, idet der sigtes mod at belyse problemstillinger gennem empiriske eksempler. Disse eksempler udgøres af artikler, uddrag af interviews, tv-udsendelse og observationer på facebook. Jeg betragter dette som værende mine empiriske kilder og 'data'.

Inspireret af Tim Rapley (2007) har jeg valgt at samle kilderne og dataene i et alsidigt arkiv, så de *tilsammen* udgør mit empiriske grundlag. Med andre ord lader jeg ikke én og samme empiri dominere eller styre, men udvælger de data og kilder jeg finder relevante og fyldestgørende i en multimodal konstituerings analyse, med øje for at besvare problemformuleringen. Jeg skaber og opbygger et arkiv, der både består af allerede eksisterende data samt ny-produceret data. Rapley beskriver og diskuterer metoden således:

"We could divide the potential sources of data into these two categories, researcher-generated and already existing data. However, this assumes that you are somehow more 'active' with the former category and reasonably 'passive' or 'neutral' in relation to the latter. In both cases your actions are utterly central in producing the material as 'data'. In both cases you have to actually discover it, physically collect it, make decisions about what materials you are going to gather and what materials you are going to ignore. Irrespective of the actual form of materials – videotapes of television programs, audiotapes of focus groups, newspaper articles, screen-shots of web-based discussion groups or photocopies of academic journal articles – you have made certain choices. Importantly, you have decided to call this specific ensemble of materials, which you collected together, your 'data'" (Rapley, 2007: 9).

Jeg har allerede inden påbegyndelsen af den skrevne analyse foretaget en meningskondensering af empirien og udvalgt de udsagn, uddrag og citater jeg fandt fyldestgørende og indsigtsværdige. Disse er i analysen reduceret til kortere og mere konkrete uddrag (Kvale, 2007:192).

Det empiriske arkiv forefindes som bilag, på vedlagte Cd-rom.

Kapitel 3

Definitioner og betragtninger

Kommende kapitel definerer og forklarer kernebegreber og fænomener, som præsenteres i specialet. Ligeledes finder jeg det nødvendigt at redegøre for min forståelse af begreberne 'selvet' og 'scenen', som de betragtes i relation til dette speciale. Kapitlet veksler dermed mellem at definere og betragte, da der både inddrages teoretiske definitioner samt egne betragtninger af begreberne.

Den inddragede teori danner altså grundlag for definitioner, men repræsenterer samtidig analysegenstande idet nogle udvalgte begreber og betragtninger senere vil blive belyst i analyseøjemed.

Scenen | Facebook

Online netværker eller fællesskaber kan opdeles i typerne; Virtuelle Communities og Social Network Sites (SNS's) [Larsen, 2010:8]. Fremvæksten af SNS's indikerer et skift i organiseringen af onlinefællesskaber. De tidligere onlinefællesskaber kaldet Virtuelle Communities var struktureret efter emner, altså dedikeret til fællesskaber på baggrund af interesser. Her er SNS's i stedet personlige netværker, hvor individet er i centrum af sit eget fællesskab [Boyd et. al., 2007:219].

Derfor kan man sige, at brugere på mange af SNS's ikke nødvendigvis søger efter mødet med nye mennesker, men i stedet kommunikerer med folk, der er allerede en del af deres eksisterende sociale netværk [Ibid., 2007:211].

I dag er facebook det største SNS, hvorfor jeg har valgt at fokusere på facebook frem for andre SNS's ud fra en bevidsthed om, at specialet har et sidemæssigt omfang, der derfor gør det nødvendigt for mig at indskrænke mit horisont.

Facebook¹ startede oprindeligt i 2004 som et eksklusivt online netværk, kun for studerende på Harvard University i USA. Sidst i 2005 blev facebook tilgængelig for elever fra amerikanske high schools, og fra september 2006 har der været åbent for hele verden - for alle over 13 år. Facebook.com er i dag den mest besøgte af alle hjemmesider og er samtidig den, hvorpå brugerne tilbringer mest tid. Siden den spæde start i 2004 har Facebook tiltrukket mere en 1 milliard brugere og genererer mere end 250.000 nye brugere hver dag.

Det grundlæggende princip er, at hver bruger har en profil, der giver mulighed for at beskrive sig selv i ord og billeder og opdatere sit netværk om, hvad man foretager sig gennem 'statusopdateringer'. Selve profilen er synlig for alle brugere af facebook, med mindre man eksplicit vælger andet under indstillinger.

Med integrationen af tekst, billeder, video, statusopdateringer og applikationer som spil og konkurrencer har facebook formået at integrere såvel en række eksisterende medier som mange forskellige og nyere internetteknologier. Dertil kommer at selve brugerdesignet er aldeles håndterbar, idet man meget hurtigt kan tilføje nye venner, poste billeder og installere nye applikationer til sin profil².

1 Følgende præsentation af facebook er beskrevet ud fra informationer på <https://www.facebook.com/facebook/info>, når ikke andet er ekspliciteret som kilde.

2 Dette er min egen subjektive opfattelse af brugeroplevelsen på facebook

Facebook er i øvrigt gratis for brugerne.

Facebook forbeholder sig ophavsretten til brugernes billeder, informationer og personlige data, hvilket også gælder når/hvis man sletter sin profil. Dette har i øvrigt givet anledning til mange debatter vedrørende juridiske, etiske og især ophavsretlige spørgsmål.

Om profilen

Selve profilen består af nogle primære dele; oplysninger, billeder, venner, væggen/tidslinjen og privatindstillinger, som defineres herunder.

Oplysninger: Her kan brugeren give forskellige oplysninger om sig selv såsom alder, adresse, nationalitet, civilstatus, uddannelse og interesser. Alt hvad en bruger ekspliciterer og offentliggør om sig selv under 'oplysninger' kan facebooks annoncører drage fordel af, i og med de får indsigt i brugeren demografiske data. En annoncør kan derved målrette sine annoncer, så de når ud til nogle bestemte brugere, eksempelvis kvinder mellem 20 og 25 år, der er ugifte, under uddannelse og bor i Nordjylland.

Billeder: Brugeren kan dele billeder på sin tidslinje, som herefter automatisk samler sig i mapper under brugerens profil. Brugeren bliver ved oprettelse af en profil bedt om at definere sin profil med et profilbillede, der fungerer som brugerens ansigt udadtil. Det er som udgangspunkt tilladt at uploade billeder af enhver art, eksempelvis billeder fra ferier og fester. Dog vil facebook ikke tillade at man deler billeder af pornografisk eller krænkende karakter, hvilket er en definition facebook foretager når der uploades et nyt billede. Billedet vil altså blive slettet, hvis facebook vurderer at det ikke overholder gældende regler.

Brugeren kan desuden selv blive 'tagget' (udpeget) og 'tagge' andre i billeder, hvilket vil sige, at den 'taggedes' navn bliver tildelt og fremgår på et billede.

Facebook har gjort det muligt, at man kan fjerne 'tagget' hvis man ikke ønsker at fremgå ved navn på et billede, og derefter vil man ikke kunne blive tagget i dette billede igen.

Venner: Fremgår som en selvstændig fane under profilen, hvor ens venner og dermed online netværk fremgår. Vennerne får adgang til ens profil og kan se de aktiviteter man foretager sig på facebook. Man genererer nye venner ved at søge efter dem på navn og derefter sende dem en 'venneanmodning' som vedkommende, der modtager denne skal acceptere før venskabet kan blive officielt – og omvendt.

Væggen/tidslinjen: Alle brugere har under deres profil en såkaldt væg, der samtidig fungerer som en tidslinje, idet man kan gå frem og tilbage i tiden og se hvad brugeren tidligere har foretaget sig. Væggen kan sammenlignes med en opslagstavle, hvor al aktivitet foretaget af brugeren eller dennes netværk vil fremgå. Den mest brugte funktion herunder er 'statusopdateringen' der fungerer som et lille kommentarfelt, der kan indeholde 420 tegn. Man opfordres til at udfylde kommentarfeltet når man logger ind på sin profil, idet facebook under feltet eksplicit spørger: "Hvad har du på hjertet?". Funktionen er indeholdt en GPS, der samtidig angiver hvor man befinder sig i det øjeblik man skriver en statusopdatering.

Privatindstillinger: Såfremt brugeren ønsker at skjule noget information om sig selv for andre brugere, kan dette lade sig gøre under privatindstillinger. Her kan brugeren også blokere andre brugere helt, så de ikke kan opsøge bru-

geren på nogle måder.

Interaktionen:

Interaktionen mellem brugerne på facebook sker når man opdaterer, deler og 'synes godt om' noget på sin egen eller andres væg og på nyhedssiden.

Nyhedssiden er det første man ser, når man logger ind på facebook. Her kan man se alt det nyeste ens facebookvenner har postet af statusopdateringer, billeder, links, videoer og så videre. Ser man noget som man af en eller anden grund synes godt om, kan man udtrykke dette gennem funktionen 'synes godt om'. Et lille ikon, der viser sig under samtlige posteringer, uanset indhold. Facebook har kun gjort det muligt at 'synes godt om' noget – man kan som bruger altså ikke give udtryk for det modsatte; man kan ikke 'ikke synes godt om' noget. Facebook kan derimod, idet de forbeholder sig retten hertil, slette alt indhold som de ikke synes godt om i henhold til deres betingelser og bestemmelser³.

Den hurtige interaktionsform medfører at brugere har det, som medieforskere og sociologer kalder *ambient awareness* hvilket indikerer at man har en konstant flydende bevidsthed om hinanden [Pass, 2012: 14]. Man har altid sit online netværk inden for rækkevidde, dog uden at være i egentlig fysisk kontakt, idet man ved hvor ens venner er og hvad de laver. Dette gør, at venner er konstant tilgængelige og hurtige at kontakte, hvis man har brug for hjælp eller vil høre hvordan det går.

3 Jf. Facebook § 5 styk 2: *Vi kan fjerne alt indhold eller alle oplysninger, du slår op på Facebook, hvis vi mener, at det overtræder denne erklæring eller vores politikker.*

Larsen (2008) beskriver gennem sin Ph.D afhandling hvordan social networking er blevet mainstream og ikke længere kun er forbeholdt generationen af digitalt indfødte. Larsen udtrykker flere grunde til at facebook er så fængende, hvor hun som det første nævner, den tiltrækkende kraft det har for mange at have et bredt netværk. Hun mener dog ikke, at facebook kan anses som værende en forlængelse af hverdagen, og kan derfor ikke betragtes som en erstatning, men i stedet som et supplement til det fysiske. Dét at brugerne er sociale uden at være fysisk sammen, mener Larsen eliminerer følelsen af social isolation, da man ved, at man ikke er alene [Larsen, 2008: 297]. Hun mener ydermere, at facebook åbner muligheden for at lure, snage og sladre, hvilket også er noget der virker tiltrækkende på mange brugere. Larsen forklarer på baggrund af dette, hvordan menneskers grundlæggende sociale behov opfyldes på en anden måde end i ansigt-til-ansigt-interaktion [Larsen, 2008: 278].

Det er ikke kun privatbrugere der interagerer på facebook. Mange virksomheder har også en virksomhedsprofil på facebook, hvor de kan annoncere og promovere sig. Virksomhederne drager nytte af den såkaldte virale markedsføring, som facebook og andre SNS's muliggør. 'Viral' kommer sig af ordet *virus*, og indikerer i denne sammenhæng, hvordan budskaber deler sig med lynets hast [Pass, 2012: 24]. Virksomheder kan derfor nå mange brugere på meget kortere tid og langt billigere, end de førhen har kunnet med traditionel markedsføring⁴. Dette primært af to årsager:

- 1) Som førnævnt kan annoncører målrette deres online markedsføring ud fra de demografiske data som brugerne giver dem indsigt i. På den måde er der større sandsynlig-

4 Forstået som trykte reklamer, radiospots, tv-reklamer med videre.

hed for at nå den ønskede målgruppe og ikke 'skyde med løst hagl'.

- 2) Det er ikke kun brugernes oplysninger virksomhederne får adgang til. En virksomhed betaler facebook når de vil lave en målrettet annoncering, som til gengæld kvitterer med data som jeg har valgt at definere '*overvågningsdata*'.

Alt hvad brugeren klikker på af annoncer og 'synes godt om' på facebook overvåges af facebook, der dermed får indsigt i eksempelvis brugerens interesser, stil og smag. Disse oplysninger videregives til virksomheder, som ønsker at betale sig til en målrettet annoncering på facebook. Som eksempel kan det nævnes at jeg oftest modtager reklamer for bleer, børnetøj, interiør og politiske dagblade, da det som oftest er disse interessefelter jeg opsøger på facebook, og som jeg har ytret at 'synes godt om'. Emnet vil jeg følge op på under analysen og belyse mere dybdegående.

Selvet | Brugeren

Selvfremsstilling

Facebooks udgangspunkt i de personlige profiler kendes også fra en lang række andre sociale fænomener online, eksempelvis Myspace og LinkedIn. Flere online fællesskaber foregår imidlertid som rollespil, hvor man som bruger angiver en opdigtet profil og har identitet som eksempelvis en troldmand. Sådanne online fællesskaber lægger op til, at man bevidst realiserer en ny identitet og dermed løsriver sig fra sin oprindelige identitet, når man interagerer på siderne. Her er det derfor også mere udbredt, at brugerne opsøger hinanden på tværs af fællesskab, interesser og nysgerrighed da det ikke er ens oprindelige

netværk der er i fokus[Pass, 2012: 20].

På facebook er udgangspunktet, at man optræder som den person man er. Netværket anvendes derfor også overvejende til at vedligeholde kontakt med eksisterende bekendtskaber og kun eventuelt skabe nye.

På trods af, at man skal 'være sig selv', er der imidlertid et stort socialt og psykologisk arbejde forbundet med at opbygge sin online identitet, mest af alt på grund af de mange muligheder og funktioner der er integreret til at gøre dette. Som Sundén allerede i 2003 udtrykte det:

"Det handler om at skrive sin identitet, "to type yourself into being". Det handler om at blive set og blive lagt mærke til. Det handler om at bruge nettet til at supplere og forbedre sit liv også i "den fysiske verden".

[Sunden, 2003: 77]

Selvfremsstillingen på facebook kan altså bestå i, at man udgiver sig for at være *den man er*, men også som *den man gerne vil fremstå* som værende. Dette ligger ikke langt fra Goffmans (1959) teori sigende at mennesker fremtræder i forskellige roller afhængige af, om de befinder sig 'frontstage' eller 'backstage', hvorfor hans teori inddrages i et senere kapitel for at belyse denne anskuelse. Meyrowitz (1986) operationaliserede Goffmans dramaturgiske begreber, så de kunne sættes i relation til den medierede interaktionsform. Med udgangspunkt i Goffmans 'frontstage' og 'backstage' opfandt Meyrowitz begrebet 'middle region' en slags "mellemscene", da han ikke mener at individer på medierede platforme kan trække sig helt tilbage og 'gå backstage' da de hele tiden er synlige for netværket.

'Middle region' opstår altså, ifølge Meyrowitz, når to eller flere forskellige situationer smelter sammen, og elementer fra det oprindelige 'backstage' vil komme frem på 'frontstage' [Meyrowitz, 1985:51].

Narcissisme – hvad er det?

Specialet sigter, som tidligere nævnt, mod at skitsere de multiple faktorer, der spiller ind på 'selvets' (brugerens) interaktion på 'scenen' (facebook), belyse diskurser, som spiller ind på henholdsvis konstitueringen af 'selvet' og 'scenen' og se på, hvorvidt de to fænomener er konstituerende for hinanden. Men for at dette kan lade sig gøre, må jeg afgrænse og mere præcist definere hvordan jeg betragter 'selvet' i min tilgang til at undersøge det.

Som det blev ekspliciteret i metodeafsnittet har jeg fundet det nødvendigt at inddrage personlighedspsykologi som teoretisk grundlag, der belyser 'selvet' i et senmoderne perspektiv. Dette fordi jeg, qua min forforståelse, har en tese der siger, at også teknologien, som et resultat af samfundets udvikling, har en indvirkning på mennesket, dermed selvet. På baggrund af denne tese har jeg valgt at inddrage narcissisme –og personlighedspsykologisk teori af Lars Lundmann Jensen (2006).

Først og fremmest definerer Jensen individet som værende en del af samfundet. Med andre ord står individet ikke i modsætning til samfundet, men blot én af samfundets mange eksistenser, akkurat som bøger, love og institutioner også er det. Samfundet skal derfor forklares som metafysisk, for som Jensen beskriver det:

"Ingen, mig bekendt, har set et samfund, men netop kun dets manifestationer. Individet som samfundsform betyder ikke, at samfundet er en overkategori, men blot en deskriptiv forholdemåde til problematikker. Således kan samfundet og individet siges at være én side af samme sag, hvorfor det ikke giver mening at spørge hvad der skaber hvad"

[Jensen, 2006: 68]

Jeg læner mig op ad Jensens anskuelse af individet som *værende i* samfundet, forstået som en manifestation af samfundet, ligesom denne konception også stemmer overens med de øvrige teorier og forståelseshorisonter jeg har valgt at tilgå specialets fænomener ud fra.

Jeg er stadig tro til socialkonstruktivismens syn på at mennesker konstituerer hinanden, men læner mig hermed også op ad Jensen, der ligesom Cooren, er inspireret af Bruno Latour (1987) i hans forståelse for at også materielle sager (som aviser, ure, computer og telefoner) har samme betydning for individets forholdemåde, som andre individer. Hermed synes Latour at gå fra socialkonstruktivisme til blot konstruktivisme[Ibid., 2006, 68].

Personlighedsbegrebet

Definition: *Alle mennesker har en forståelse af personlighed, og det er denne forståelse vi bruger, når vi også skal forstå og vurdere andre mennesker* [Ibid., 2006: 72]. Med andre ord er det ud fra vores personlighed og alt det, der har konstrueret og ligger til grunde for denne så som forforståelser, at vi danner forståelse af andre mennesker.

Personlighedsbegrebet finder jeg hermed vigtig kort at definere, da er grundlæggende for at kunne forstå narcissismebegrebet, der knytter sig til personlighed. At inddrage narcissismebegrebet som fundament for at forstå 'selvet' skal ikke reduceres til, at jeg mener at kunne vurdere i hvor høj grad narcissisme forekommer, men anses som en ramme til at forstå og belyse de narcissistiske tendenser, der ud fra specialets empiriske grundlag forekommer på facebook og hvorfor.

Narcissismebegrebet:

Jensen definerer narcissisme således:

"Anerkendelses- og bekræftelsessøgende tendenser, der – når de bliver opfyldt – modvirker en tomhedsstemning og giver en forbigående stemning af mening eller eksistensberettigelse. Når de ikke bliver opfyldt, men tværtimod afvises, så bryder tomheden igennem og den tilsyneladende (selv-)kontrol forsvinder. Narcissisme handler, i dette perspektiv, om at finde et fast ståsted i en foranderlig verden".

[Ibid., 2006: 74]

Jensens narcissismeteorier er opstået på baggrund af en antagelse om, at vores samfund er flertydigt og indeholdende en masse modsatrettede tendenser, hvoraf nye opstår og andre forsvinder hver dag. Dette medvirker, at individet har sværere ved at finde et ståsted i det såkaldte senmoderne (nutidige) samfund og oplever større usikkerhed.

Når det senmoderne samfund kan betragtes som havende en flygtig karakter og være i konstant forandring gælder dette også for individet [Ibid., 2006: 111],

for som tidligere nævnt skal individ og samfund ikke anskues som uadskillelige termer. Jo større usikkerhed, der hersker i det enkelte individ, des større behov for bekræftelse, hvorfor det giver mening at forholde sig til narcissisme og personlighedspsykologi i et sociologisk sammenhæng.

Det paradoksale

Narcissisme er et relationelt fænomen – og giver som sådan kun mening at tale om for individer i relation til andre, idet fænomenet ikke eksisterer uden andres bekræftelse [Ibid., 2006: 76]. Bekræftelsen udfylder en tomhed hos individet, en tomhed som i virkeligheden må eksistere for at vi kan være i nuet, vise nærhed⁵ og empati:

"Tomhed kan tillige betragtes som forudsætningen for nærvær: er der intet, er man ikke distraheret af fortid, fremtid eller forestillinger herom – hvormed man netop har muligheden for at være tilstede i nuet. I tråd hermed er tomheden netop forudsætningen for empati: så længe man ikke selv er 'fyldt op', er der plads til at rumme andre (andres følelser) og være nærværende"

[Ibid., 2006: 75].

Paradoksalt er tomheden altså ifølge Jensen netop et vilkår for at kunne opleve nærvær med andre, men også det vi flygter fra og forsøger at udfylde når vi søger bekræftelse hos andre. Dette er et interessant aspekt, der har givet anledning til spørgsmålet: opfylder de sociale fællesskaber et behov for nærhed

5 Jeg opfatter begrebet nærvær som værende det, der opstår mellem mennesker, der udviser interesse, omsorg og kærlighed til hinanden, jf. [Den danske ordbog].

og/eller et behov for bekræftelse? Hvilket jeg vil følge op på i analyseøjemed.

I forlængelse af dette kan der drages en parallel til den buddhistiske visdom sigende, at *først* når vi indtræder fuldbyrdet ud i en tomhed vil der åbne sig nye horisonter [Jensen, 2006 : 74] I den vestlige verden har vi længe fokuseret på *hvad* vi er frem for '*bare at være*' hvorfor denne anskuelse også kan være svær at forholde sig til [Ibid., 2006: 76]. Jensen beskriver hvordan en søgen efter at være eller fremtræde som noget andet, eksempelvis at stile efter et ideal, betyder at man fremmedgør sig selv. Men dette sker også når man blot følger en tankegang sigende, at man vil 'finde sig selv' eller 'kende sig selv' der i sig selv udtrykker fremmedgjorthed, da det signalerer at der findes et 'andet selv' end det man er. Alternativet hertil er, ifølge den buddhistiske tankegang, blot *at være* og ikke at *forsøge (eller søge efter) at være*, hvorfor forestillinger om selvet også blot anses som værende illusioner.

Narcissisme som diskurs

Jensen, som gennem sin narcissismeteorik uddyber og videreudvikler på denne tankegang, forklarer hvordan hele tankegrundlaget om identitet derfor også blot er noget vi har konstrueret over tid, gennem diskurser. Med andre ord mener han at mennesket i udgangspunktet er *intet*, forstået på den måde, at identitet ikke er eksisterende. Identitet, der stammer fra det latinske ord '*idem*' og betyder *den samme* er altså både konstitueret og opdigtet *af* mennesket, men samtidig *ikke* eksisterende, idet det blot er menneskets egne illusioner om *at være*.

Jensen forklarer, at når vi alligevel søger *at være noget* skyldes det behovet for at udfylde den tomhed, som vi ellers ville møde hvis vi ikke søgte at være *no-*

get. En tomhed, som for mange måske vil være forbundet med angst for også at opdage meningsløsheden i alting omkring os [Ibid., 2006: 77]. Derfor vælger vi ofte at fylde tomheden ud med andre og andet, for at opnå den bekræftelse som vi *tror vi har brug for*, men som vi i virkeligheden *selv har skabt* og blot er opdigtet.

I forlængelse af dette får samfundet og materielle produkter dermed også en kolossal virkningskraft, idet mennesker også udfylder tomheden med produkter, udvundet af samfundets udvikling – en udvikling vi selv står for. Denne anskuelse kan også ses i relation til Coorens opfattelse af, at *alt mennesket producerer* får en virkningskraft i sig selv, hvilket ekspliciteres i et senere afsnit herom.

I forståelsen af narcissismen som et behov for at udfylde en tomhed, finder man derfor også en 'relations-afhængighed', idet mennesket har brug for andre til at udfylde tomheden. Vi fremstiller derfor os selv overfor andre, ud fra nogle forestillinger vi har om verden, hvorved de andre betragter og dømmer os, ud fra *deres* forestillinger om verden. Og sådan går det i ring.

Hermed bliver angsten for tomheden igen eksistentiel, da vi frygter at andre ikke vil acceptere og bekræfte os, hvis vi *intet* er. Dette vil for mange fremkalde ubehag, mindreværd og deslige [Ibid., 2006 : 78]. Så i stedet for at acceptere vores *væren* som værende intet og dermed også opretholde et utal af muligheder vælger vi at betragte vores *væren* som noget, der hele tiden skal fyldes op og defineres.

Teknologiens rolle

Her spiller teknologien naturligvis også en stor rolle, idet teknologien har med-

ført nye rammer og muligheder for mennesket. Den lette adgang til information og til kontakten med andre, har også medført at vi kan søge nye sider af os selv og eksplicite os selv for andre, i langt større grad og på andre måder end før teknologiens oprindelse. Et eksempel på dette kan være patienten, der undersøger sig selv og sine mulige sygdomme gennem informationer på internettet, før eller i stedet for et besøg hos lægen.

Et andet eksempel jeg vil inddrage fra min egen hverdag er mit arbejde hos den nordjyske festival, Nibe Festival, hvor jeg ansat til at udvikle presse- og kommunikationsstrategi.

I de seneste år har vi reddet på teknologiens bølge, hvorfor vores markedsføringsassortiment består af både App's (applikationer red.) til smartphone, facebook-profil, online-magasin, twitter-profil, hjemmeside, YouTube-kanal med flere.

En dag i foråret satte vi os ned til vores månedlige strategi- og redaktionsmøde, og da snakken kom til udviklingen af festivalens App var der ikke rigtig nogen, der havde nye forslag. Vi var tomme for ideer så at sige.

Og i et øjeblik med tomhed spurgte jeg; hvad ville der ske, hvis vi slet ingen App har i år?

Der var flere argumenter for, at App'en *burde* eksisterer, som mest af alt kredse sig om den lette adgang til vigtig information, som gæsterne givetvis har brug for under deres besøg på festivalen.

Alligevel fortsatte vi med at lege med tanken: "*Jamen, hvad vil der i virkeligheden ske, hvis vi fratager gæsterne de muligheder App'en indeholder?*"

Dette har medført, at vi nu fremadrettet, mod næste års festival, arbejder på en ny strategi, der har fokus på nærværet – nærvær til musikken, nærvær til

festivalen, nærvær til andre, nærvær til oplevelsen og til livet...

Noget, vi ikke mener, kan ske gennem en applikation på en smarthpone. Fraværet af App'en sætter et andet mulighedsfelt; muligheden for nærværet.

For mig at se ligger der også et gensidigt ansvarsperspektiv i ovenstående. Vi som festival er, ligesom medierne, både styrende for men også underlagt forbrugerne. Det betyder at også vi, som festival, står i en narcissistisk position i det vi konstant forsøger at gøre os attraktive for forbrugeren (festivalgæsterne), ved eksempelvis at tilbyde dem mange medierede muligheder. Vi får så at sige vores bekræftelse af forbrugeren, men som Jensen udtrykker det: *mediekommunikationen er et tilbud, ikke en pligt* [Ibid., 2006: 137], men fremstår sjældent sådan, idet forbrugeren ikke altid ved hvad han/hun har brug for og derfor blot vælger det, der tilbydes i en tro på, at det er nødvendigt og der ikke findes andre alternativer. Dertil kommer anskuelsen af, at massemedierne er med til at fremstille idealer og ambitioner for mennesket, men samtidig gør det meget besværligt for mennesket at opnå disse, da indholdet hele tiden udvikler sig. Min egen filosofiske betragtning af dette er, at derfor er tale om en *'uendelig stræben' mod noget der i virkeligheden ikke eksisterer* (blot er konstitueret).

Det gensidige ansvarsperspektiv ligger altså i, at forbrugeren må sigte mod selv at tage ansvar for sine behov, og konsekvensen af sin efterspørgsel, hvorimod medierne må sigte mod at tage ansvar for hvilket felt af muligheder for hvilken type tilstedeværelse de tilbyder. F.eks. Ved *ikke* at forvirre forbrugeren med de mange medierede muligheder.

De menneskelige medierede input har trådt i en liberal forestilling om, at mennesket er den absolutte herre over eget velbefindende [Ibid., 2006: 146]. Den liberalistiske tankegang ser individet som et væsen, der træffer frie bevidste

valg og derfor ene og alene er ansvarlig for disse valg. Mange liberale tilhængere ser derfor også liberalismen som en ideologi baseret på individualisme [Ibid., 2006: 146]. Sådanne frie valg er alt fra valg af uddannelse, arbejde, partner, bolig, børn og så videre. Men som Jensen udtrykker det, *er en forestilling om absolut ubetinget frihed* absurd, idet Uddannelsesvalget og kvotienter eksempelvis afgør om man kan få den uddannelse man gerne vil, ligesom renteudviklingen dikterer hvor man har råd til at bo [Ibid., 2006: 146]. Liberalismen, der med sit slogan ”du er din egen lykkes smed” ligger altså op til, at mennesket skal betragte det som et personligt nederlag hvis han/hun ikke kom ind på den ønskede uddannelse. Jensen beskriver dette som ’et spil’ der foregår i vores samfund: et spil, der for mange handler om hvordan vi opnår bekræftelse fra andre, gennem de valg vi foretager os. Den liberalistiske tankegang, opfundet af mennesker, er derfor med til at bortskaffe hele den metafysiske lov, der også er opfundet af mennesker, sigende at mennesket bare *er* og ikke skal *forsøge at være* noget.

Ventriloquism – at få nogen eller noget i tale

Kommende afsnit er en præsentation af François Coorens teori *‘Ventriloquism – or the estatic dimension of communication’* (2010), der tager udgangspunkt i spørgsmålet *‘Who or what is making The Actor act?’* og teoretiserer de mange influerende faktorer, der virker ind på den menneskelige adfærd og på kommunikationssituationer.

Teorien piller samtidig ved forestillingen om, at vi mennesker selv kontrollerer vores adfærd til fulde. Teorien er den primære rammesætning for specialet og

vil også danne udgangspunkt for, hvordan jeg i efterfølgende teoriafsnit læser Goffmans rolleteori i et nyt lys. Teorien er et bidrag til at kunne forstå og skitsere diskursbegreber i en interaktion på facebook.

Helt grundlæggende betyder 'Ventriloquism' bugtaleri. De fleste vil umiddelbart forbinde bugtaleri med en form for teatralisk underholdning, der som oftest består af en bugtaler og hans dukke. I substantiv betydning er en bugtaler *'en person der kan tale uden synlig bevægelse af munden'* [Den danske ordbog].

Det virker, som Cooren også i starten af sin teorisætning antyder, umiddelbart absurd at inddrage teori om bugtaleri i en specialeafhandling, der har afsæt i den kommunikative verden. Dette set i lyset af, at bugtaleri ikke er en reel dialog, hvorfor kommunikation i traditionel⁶ 'afsender-modtager' perspektiv ikke finder sted.

"Comparing communication with ventriloquism also seems problematic to the extent that it appears to be a fake dialogue. Although the dummy looks like he is talking to the ventriloquist, the audience is, of course, aware that it is the latter who is "throwing his voice", a performance creating illusion of a dummy talking and interacting".

[Cooren 2010,
85]

Men på trods af, at bugtaleri mest af alt er en teatralisk fremførelse og illusion

6 I det kommende teoriafsnit bruger jeg flere gange termen 'traditionel kommunikation', der her skal reduceret til 'interpersonel og verbal dialog mellem to eller flere personer'.

baseret på en falsk dialog, finder Cooren nogle sammentræk mellem bugtaleriet og hvilken som helst anden form for produktion. Produktion skal i dette øjesmed forstås som *alt* vi mennesker producerer gennem ord og handlinger. Han citerer Goldblatt (2006) og forklarer, at bugtaleriets betydning kan overføres til hvilken som helst form for produktion. Dette begrundes han med, at der findes paralleller mellem det, der sker når vi producerer noget og det, der sker når en bugtaler interagerer med sin dukke:

*"(...) when we produce something, whether it is a painting, a book or a building, the thing produced somehow **acts back** on its producer, creating something that looks like the dance of agency"*

(Goldblatt citeret, Pickering 1995) [Ibid., 2010: 86]

Cooren sætter altså et lighedstegn mellem interaktionsformen hos bugtaler/dukke og afsender/produkt. Han indikerer samtidig at al produktion og aktivitet henviser tilbage til og påvirker afsenderen. Dette betyder at man ikke kan betegne interaktionsformen som værende lineær, hvor et eksempel på dette fra bugtaleriet kunne være, at bugtaleren på baggrund af dukken igen vil modificere sine handlinger, som så får dukken til igen at handle på ny.

Jeg ser herved en reference til den socialkonstruktivistiske tilgang, der også indikerer at adfærd og handlinger er påvirket af noget ydre. Hvor socialkonstruktivismen ser de ydre faktorer som værende socialt forankret, støtter jeg mig til Coorens antagelser om, at al produktion, herunder også teknologi, kan påvirke og få en afsender (bruger) til at modificere sine handlinger.

Denne form for *tilbagevirkende effekt* kan ansføres helt tilbage til Sokrates dialog med Platon i 'Crito', hvilket Goldblatt betegner som "Socratic ventriloquism". Her talte Sokrates så at sige gennem karakterer og på vegne af noget andet, hvilket gav ham muligheden for at skabe en form for distance mellem det, der blev udtrykt og det, der i virkeligheden blev ment, hvilket også kan sammenlignes med termen *ironi* [Ibid., 2010: 88]. Sokrates positionerede sig altså som bugtaler for nogle holdninger og meninger om lovene i Athen, mens han senere i 'Apology' positionerede sig som 'dukke', i og med han fremstod som værende kontrolleret af en dæmon, der talte sine holdninger gennem ham [Ibid., 2010: 87].

I senere tid kan også nævnes forfattere, der har vovet at kaste et blik på bugtaleri som en forståelseshorisont for, hvordan kommunikation sker og hvordan vi mennesker interagerer med hinanden gennem dialog⁷.

På trods af, at bugtaleri af mange bliver anset som værende kun en produktiv metafor [Ibid., 2010: 89] findes der altså nogle interessante paralleller til interaktionen i en traditionel kommunikativ kontekst. Cooren beskriver hvordan de 'to verdener' af bugtaleri og dialog potentielt kan lære meget fra hinanden. For man kunne, som Cooren, tænkeligt stille spørgsmålet:

"So why should people interested in the detailed study of interaction and dialogue care about ventriloquism? And reversely, why should people interested in ventriloquism care about naturally occurring interaction?"

7 Bl.a. Holquist (1981), der så nogle interessante paralleller mellem Bakhtins dialogteori og bugtaleri, af hvem Cooren er inspireret af.

[Ibid., 2010: 90]

Cooren argumenterer, at det netop er i interaktionen vi finder svaret, da der her findes nogle interessante paralleller. Han påpeger samtidig, at man – for at kunne se disse paralleller, må se sig fri fra den traditionelle forståelse af, at en interaktion ikke kan være påvirket af andre faktorer end ord og mennesker [Ibid., 2010: 90]. Med andre ord må vi erkende, at vi lever i en verden der består af flere ting end de menneskelige, som er aktive, og derfor også kan bidrage til en forståelse af interaktionens forløb. Hertil ekspliciterer Cooren vigtigheden i at kunne anskue, hvordan *noget*, f.eks. det sagte eller noget produceret (eksempelvis en lov) i sig selv er en kraft og kan handle *på vegne* af afsenderen fra det øjeblik det er sagt eller produceret. Han mener at man som analytiker må kunne gennemskue dette, hvis man vil forstå hvordan interaktion i virkeligheden fungerer.

Sammenstilling med de diskursanalytiske begreber

Under teorien 'ventriloquism' opererer Cooren med to begreber; 'upstreams' og 'downstreams'. Disse begreber kan sammenstilles med 'lille d' og 'store D' [Gee, 1999] fra det diskursanalytiske felt, der her dækker over de ydre (samfunds-diskursive) og indre (kognitiv-diskursive) faktorer, som påvirker mennesket.

Jeg har erfaret gennem læst teori, at diskurspsykologien, der omhandler 'selvet' og identitet [Jørgensen, 2005: 114] baserer sig på den socialkonstruktivistiske præmis, hvor selvet opfattes som værende gennemført social (identiteter opstår, forhandles og omformes i sociale praksisser gennem ord) [Ibid., 2005:114]. Da jeg som tidligere nævnt har brug for også at kunne anskue tek-

nologien, i fysisk forstand, som en betydningsfuld og aktiv indvirkning på mennesket må jeg derfor inddrage teori, der kan belyse det diskursive felt indenfor denne ramme, hvilket Coorens teori bidrager til.

Jeg forholder mig dog stadig tro til diskurspsykologiens syn på, at identiteter *er* diskursive, og mennesker ikke har én fast identitet [Ibid., 2005:]. Med andre ord tror jeg på at mennesker socialt påvirker hinanden og ændrer/udvikler deres identiteter på baggrund heraf. Og jeg ser ligeledes en sammenstilling mellem Coorens teori og diskurspsykologiens anskuelse af *mennesket som både sprogets herrer og slaver* [Ibid., 2005: 27], hvilket stemmer overens med Coorens syn på, at mennesket som både bugtaler/dukkefører og dukke hvormed multiple diskurser gensidig påvirker hinanden.

Jeg tilgår derfor Coorens teori med en forforståelse og inddragelse af viden fra det diskursanalytiske felt og er bevidst om den sammenstilling, der findes herunder. Jeg vil derfor, undervejs i analysen, om nødvendigt supplere Coorens teori med de redskaber fra diskursanalysen, som kan bidrage til at besvare problemformuleringen.

Jeg er tilmed bevidst om, at den diskursanalytiske verden består af tre centrale tilgange⁸, der har rødder i både den humanistiske og samfundsvidenskabelige verden.

Jeg finder imidlertid en forskel i, hvordan Cooren med sin teorisætning opererer på det mere interaktive felt og anskuer *alle* de faktorer/diskurser (herunder også de fysiske), *der får os til at handle* og *hvordan* disse diskurser kommer til udtryk, hvor jeg opfatter den diskursanalytiske verden som operativ på et

8 Diskursteori (Laclau & Mouffes), kritisk diskursanalyse (Fairclough) og diskurspsykologien (repræsenteret af flere teoretikere, bl.a. Potter)

mere lingvistisk, sproglig funderet plan⁹, da de alle har udgangspunkt i enten en strukturalistisk eller poststrukturalistisk sprogteori [Ibid., 2005: 15]. Da det ikke er mit sigte med specialets analyse at gå i dybden med empirien på et lingvistisk plan, vil jeg derfor ikke eksplicit inddrage teori herom, men dog stadig udpensle at jeg er bevidst om forskellige diskursive tilgange og sammenstillinger mellem disse og Coorens teorisætning.

Ventriloquism på det operative niveau:

'Downstreams' | 'Little d' og 'Upstreams' | 'Big D'

Hvis vi anskuer bugtaleriet helt fra 'bunden' og sammenligner det med en hvilken som helst anden dialog, foregår der en vekslen mellem bugtaleren og hans dukke, akkurat som det gør når to mennesker kommunikerer.

Når en bugtaler 'taler' med sin dukke ligger underholdningsværdien oftest i, at det er de uventede ting, der opstår undervejs i interaktionen, som fører til nye, for publikum uforudsete, handlinger. Hele interaktionsforløbet styres altså af den 'rolle' bugtaleren positionerer både sig selv og dukken i – og helt lavpraktisk hvordan disse roller kommer til udtryk verbalt og nonverbalt. Her er der naturligvis en vigtig anskuelse i, at bugtaleren i forvejen er den, der stemmefører og kontrollerer dukken og dermed hele 'samtalen', hvorfor han hele tiden kan forudse dukkens næste 'træk'. Sådan foregår det ikke i en almindelig samtale mellem to eller flere personer.

Men som Cooren påpeger, er dette ikke det vigtige i forhold til at forstå de parallelle der kan drages mellem bugtaleriets interaktion og den traditionelle

9 Jf. Faircloughs kritiske og Hallidays lingvistiske diskursanalytiske tilgange.

dialog [Ibid., 2010: 94].

Cooren forklarer hvordan det er 'downstreams' udtrykt gennem ord og kropsprog, der kan afgøre hvordan vi positionerer os selv ('upstreams') og modificerer vores handlinger i en kommunikationssituation.

Cooren beskriver det således:

"One way to analyze interactions, conversations, and dialogue this consists of revealing the staging practices through which interactants make or let figures speak for them (a downstream form of ventriloquism) or, reversely, position themselves as moved, animated, led by specific figures (an upstream form of ventriloquism). (...) the division between upstream and downstream form of ventriloquism is analytical and both forms always happen conjointly"

[Ibid., 2010: 112]

At analysere dialog og interaktion med begreber fra bugtaleriets verden gør det altså muligt at se på, hvordan et individ kan *få noget til at tale på vegne af sig selv* ('downstream') men samtidig også hvordan individet dermed positioneres således at det er *noget andet* der har fået det til at tale (udtrykke, argumentere) som han/hun gør ('upstream'), to diskurser der altid foregår kompatibelt.

Cooren beskriver også hvordan kommunikation altid sker gennem specifikke 'ting' såsom opførsel, påstande, svar og så videre [Ibid., 2010: 102]. Vores ord er, i semiotisk forstand, altså bare et produkt af det vi ytrer, mens det, der ligger bag ordene, eksempelvis holdninger, er det der handler *på vores vegne*.

Dette fører tilbage til Coorens argumentation om, at *alt* vi producerer bliver en 'kraft' i sig selv når først det er sagt eller gjort. Et eksempel på dette kan også

være en lovgivning der som udgangspunkt er menneskeskabt, da den er formuleret og defineret af mennesket. Men når først loven er vedtaget bliver det et 'produkt' i sig selv, som virker *tilbage* på mennesket. Ligeledes vælger jeg også at anskue teknologien.

Med en accept af, at det vi producerer bliver aktiv i den forstand, at det får en betydning og en *virkningskraft* i sig selv, kan vi nu for alvor se nærmere på sammenligninger mellem bugtaleri og kommunikation i traditionel forstand.

Når en bugtaler optræder med sin dukke, skaber han så at sige en illusion for publikum, der egentlig godt ved, at det er bugtaleren der styrer og stemmefører dukken, men alligevel opfatter dukken som værende subjektiv og afskåret fra bugtaleren:

"(...) the dummy never speaks or acts for or in the name of his vent. He is staged in such a way that he is supposed to speak or act for himself"

[Ibid., 2010: 102]

Denne iscenesættelse medvirker, at bugtaleren kan eksplicitere sine egne holdninger gennem sin dukke, uden at skulle stå til ansvar for det. For det er jo ikke *bugtaleren selv* der sagde det. Når publikum tror på illusionen vil de også tro på, at det er *dukken* der taler og har disse holdninger.

Vi 'gemmer' os ofte bag ironiens tone, eller styrker et argument gennem eksempler, udtrykt og 'iscenesat' gennem ord, så vi ikke fremstår som værende den direkte afsender af eksempelvis en holdning. Et sådan iscenesat eksempel kunne være noget som tidligere er blevet sagt eller gjort, eksempelvis en lov-

givning.

Igen, når noget er *sagt* eller *gjort* får det en virkningskraft i sig selv. Man står derfor ikke umiddelbart til ansvar for det *sagte*, hvis man positionerer sig som 'uafhængig' af det, eller leverer det med en tone af ironi:

"(...) interlocutors attempts to make something he or she says or does not say speak for itself, which then allows him or her to be always capable of denying that it is what she or he meant: What you think this means cannot be what I meant, since I did not say it."

[Ibid., 2010: 103]

Cooren demonstrer dette gennem flere eksempler fra samtaler han har overværet. Jeg vil selv inddrage et eksempel på en samtale jeg for nylig overhørte mellem min 3 årige søn og 2 årige datter:

- 1 *Cemilie: må jeg låne dine farver, Cilius?*
- 2 *Cilius: nej, de her farver vil kun bruges af store børn*
- 3 *Cemilie: men jeg skal også snart gå i børnehave?*
- 4 *Cilius (tænker:) okay, men du må kun vælge to farver*
- 5 *Cemilie (tager en hel håndfuld farver): jeg skal bruge dem her!*
- 6 *Cilius: NEJ - kun to, sagde jeg*
- 7 *Cemilie: Så fortæller jeg mor, at du har slik i skuffen...*
- 8 *Cilius: Ok, du må gerne tage dem (...)farverne er faktisk også til dem på 2 år*

Ganske vist er dette eksempel lidt indskrænket, men ikke desto mindre viser det også at 'downstream' og 'upstream' er noget, der forekommer selv i samta-

ler mellem helt små børn.

Der er flere ting i denne samtale, som kunne være en hel argumentationsanalyse værdig, men jeg vil på baggrund af Coorens teori fremhæve de 'downstreams' og 'upstreams' der kommer til udtryk og som er relevante for forståelsen af teorien.

For det første sker der helt overordnet en uventet drejning, i hvert fald for Cilius, da Cemilie mod hans forventning ikke positionerede sig som 'den lille' idet hun ikke accepterede hans argument 'at farverne *kun er til store børn*'. Her er det ligeledes interessant, at Cilius' argument er funderet af en 'regel' sigende at farverne *kun vil bruges af store børn*. Han positionerede farverne som om '*de talte for sig selv*'- som om de selv havde lavet denne regel uafhængig af ham. Det han implicit antyder er sin egen rolle som værende den 'store' – storebroren der kan og må mere end sin lillesøster og at farverne foretrækker det sådan, hvorfor det kun er ham der må bruge farverne.

Det interessante er at han ikke på noget tidspunkt positionerede sig selv eksplicit i denne rolle – eller sagt på en anden måde: han brugte ikke sig selv i argumentet, men fremhævede sin holdning og rolle gennem 'farverne', der altså er fysiske ting som man ikke umiddelbart skulle mene at have en virkningskraft i sig selv. Dermed forekom både 'upstream'(lille 'd') og 'downstream'(store 'D') i én sætning i og med Cilius lod farverne *tale for ham*, men samtidig positionerede sig 'bag farverne', så det virkede som om, at det var farverne der havde *fået ham til* at sige som han gjorde.

Herefter sker der det, at Cemilie ligeledes argumenterer på baggrund af 'noget fysisk', der her er *børnehaven*. Eller rettere giver hun udtryk for en tilsynela-

dende gensidig forståelse for, at 'dem der *går i børnehaven* er store børn'. I dette argument ligger der ligeledes to interessante anskuelser: Hun kommer Cilius i forkøbet, akkurat som en bugtaler 'kender' sin dukkes næste træk, idet hun fremhæver et argument funderet på en holdning, som Cilius sandsynligvis tidligere selv har gjort udtryk for.

Her er det altså en holdning som Cilius tidligere selv har ytret, der får en kraft i sig selv og *virker tilbage* på ham, så at sige. Og hun positionerede sig, ligesom Cilius tidligere gjorde, *bag* et argument, så hun ikke selv på noget tidspunkt fremstod som afsenderen af argumentet – udover afsender i verbal og semiotisk forstand. Hun gjorde med andre ord sig selv til 'dukke' (talerør) for et argument.

Overordnet var de dog begge, på dette tidspunkt i samtalen, også stadig 'bugtalere' med hver deres 'dukke', i form af argumenter, defineret af allerede 'producerede ting'; herunder forståelser, holdninger og selve farverne.

Efterfølgende forsøgte Cilius stadig at positionere sig i rollen som 'den store' hvorved han også forsøgte at agere 'bugtaler' for hele samtalen – han forsøgte med andre ord at gøre Cemilie til sin 'dukke' ved at kontrollere og forudbestemme hendes handling med sætningen '*okay, men **du må** kun vælge to farver*'.

Dette lykkedes ikke for ham, da Cemilie trådte ud af sin 'dukke-rolle' og selv agerede 'bugtaler', da hun qua sit sidste argument inddrogede og positionerede sig *bag* en viden, som egentlig slet ikke havde noget med sagen (farverne) at gøre.

Heri ligger der tre anskuelser, set i et 'Coorensk' perspektiv: Hun brugte en viden, noget der allerede er 'produceret' og dermed har fået en virkningskraft i sig selv, som et argument. Hun forudså Cilius' næste træk (han blev derved

'dukken'), idet hun vurderede at der var behov for at inddrage et stærkere, mere personligt argument, som ville risikere at Cilius 'tabte ansigt' ¹⁰. Og argumentet blev derfor til endnu en 'dukke', som hun 'talte' sin vilje gennem.

Cilius opretholdte så at sige sit 'ansigt' gennem sin sidste sætning, hvor han igen positionerede farverne som om de *talte for sig selv*. Nu var det altså *farverne* der havde ombestemt sig – ikke Cilius. Det var hvad han forsøgte at udtrykke gennem sætningen, hvorved farverne igen blev iscenesat som 'dukke' samtidig med at de implicit var talerør for Cilius egen 'ombestemmelse', hvilket gjorde Cilius til 'dukke' for farverne/argumentet.

Han modificerede dermed også sine handlinger (holdning) på baggrund af Cemiilies argumenter og respons – akkurat som hun også omvendt gjorde det i løbet af samtalen.

Herved ser vi altså et eksempel på, hvordan holdninger, situationer, viden og selv fysiske ting får en virkningskraft i sig selv og *virker tilbage* på mennesket. Cooren udtrykker det:

"Interestingly, this also allow us to see that ventriloquism always goes in both directions, creating another form of oscillation, depending on how we end up describing/seeing the situation"

[Ibid., 2010: 103]

Og kan reduceres til: når et menneske positionerer sig selv som bugtaler og får en sætning, positioneret som en dukke, til at sige noget *for* ham, gør sætningen, nu positioneret som bugtaleren, samtidig mennesket til en dukke.

10 'Reference til Goffmans (1955) teori om 'facework', forstået som det selv-billede individet ønsker at opretholde (uddybes i et senere kapitel)

Akkurat som en bugtaler positionerer sin dukke så den bliver talerør for bugtalerens egne meninger og holdninger, bruger vi mennesker altså også 'ting'; eksempler, situationer, love og så videre som talerør for vores egne holdninger. Alt der er produceret og eksisterende kan derfor blive brugt som genstand for en iscenesættelse, uanset om formålet er at ytre en holdning, styrke et budskab eller noget helt tredje.

Man kan, som Cooren påpeger, tænke at iscenesættelsen eller 'bugtaleriet' er ret indlysende og gennemskueligt for en modtager. Det kræver dog først og fremmest at modtageren er i stand til at gennemskue dette. [Ibid., 2010: 104]. Men derefter skulle man ikke mene, at det er den store udfordring for en modtager at aflæse 'det bagvedliggende'?

I mange tilfælde viser det sig dog alligevel ikke at være så indlysende for modtageren [Ibid., 2010: 104].

Cooren ræsonnerer dette med, at hele iscenesættelsen opstår fordi der fra afsenderens side er en tro på at kunne overtale eller overbevise modtageren. Som Cooren påpeger ville afsenderen aldrig have brug for at iscenesætte/'bugtale' et argument, hvis ikke han eller hun så en mulighed i overtale modtageren. [Ibid., 2010: 104].

Derfor er det vigtige i at forstå hele sammenligningen mellem bugtaleri og traditionel kommunikation ikke at afgøre hvorvidt eller *forklare* hvordan en modtager kan aflæse det iscenesatte eller ej, men nærmere at *forstå* hvordan dette foregår på baggrund af 'downstream' og 'upstream (som diskurser)' i selve interaktionen eller dialogen. Ligeledes er mit sigte med inddragelsen af denne teori, jævnfør min hermeneutisk-fænomenologiske tilgang, ikke at konkludere

på eller *forklare*, hvorvidt brugerne på facebook kan aflæse 'downstream' og 'upstream' eller ej, da jeg desuden ikke vil kunne analysere mig til et generelt og sandt svar for dette, men i stedet at se nærmere på hvordan og *forstå* i hvilke afskygninger det forekommer.

Derudover giver teorien mig en forståelse for, at vi som mennesker på den ene side agerer 'bugtalere' og 'styrer forestillingen' (interaktionen, kommunikationen) når vi udtrykker os, eksempelvis gennem et 'produkt', men omvendt også selv bliver dukker, som styres af det sagte eller rettere af rammerne for det sagte givet med de diskurser der trækkes på downstream; det der er muligt at sige, jævnfør at Cilius måtte ombestemme sig.

Opsummering:

Bugtaleri opstår, som fænomen, allestedsnærværende i dialog og interaktion [Ibid., 2010: 134], og som en del af en kommunikationssituation kommer det til udtryk i måden, hvorpå mennesker eksplicit får *noget andet* (dette kan være al menneskelig produktion – også det fysiske) til at tale på vegne af sig, men også hvordan *noget* kan få mennesker til at tale på dets vegne.

I én og samme dialog/interaktion eller som demonstreret i teksten ovenfor: blot i én sætning kan mennesker agere både 'bugtaler' og 'dukke', hvorfor det er interessant at sammenligne bugtaleriets dynamik med traditionel kommunikation.

Det bidrager tilmed til en forståelse for, hvordan diskurser (lille 'd' og store 'D') forekommer på selv det operative, lingvistiske og meningskondenserende plan i en dialog/interaktion.

Jeg vil undervejs i analysen inddrage og støtte mig til Coorens teori 'ventriloquism' på tre operative niveauer.

1) Scenen: at overføre denne anskuelse til at se på facebook som et teknologisk fysisk produkt, der på den ene side styres og interageres af mennesker, men på den anden side også må tænkes at have en virkningskraft på mennesket altså både har dukke- og budtalervirkekraft.

2) Selvet: brugeren på facebook må tænkes at skifte mellem 'bugtaler-rollen' og 'dukke-rollen' når det interagerer, men hvordan kommer dette til udtryk? Her sættes teorien også i samspil med elementer fra socialpsykologien og personlighedspsykologien, for dermed at kunne bidrage til et mere alsidigt billede af brugeren på facebook.

3) Hvem sætter scenen?: Kan Coorens teori hjælpe til en forståelse og skitsering af de mange forskellige virkekræfter, der spiller ind på facebook som scenen og hvordan brugerne interagerer herpå.

Socialpsykologi: 'Facework', roller og normer

Kommende afsnit trækker på elementer fra socialpsykologien, herunder Goffmans teori om identitet, roller og facework. Jeg inddrager teori og sammenstiller elementer herfra med Coorens 'bugtaler-teori' i en opsummerende afslutning. Teorien er sigtet mod at kunne anskue specialets hypoteser, herunder at diskutere den sociale interaktion på facebook anskuet som en 'diskursiv akti-

vitet', der balancerer mellem offentlige og private sfærer og samtidig at kunne undersøge rolle -og identitetsperspektivet.

Erving Goffman udgør en central skikkelse indenfor den sociologiske hverdagslivstradition (Kristiansen, 2005:194). Han er umiddelbart svær at placere indenfor etablerede sociologiske paradigmer, og selv nægtede han også at klassificere sig [Ibid., 2005:195]. Han anses dog for at være en af repræsentanterne indenfor den interaktionistiske strømning i sociologien [Ibid., 2005:196].

Goffman teoretiserede de upåagtede sider af menneskelig interaktion i ansigt-til-ansigt situationer, forstået som *"den form for gensidig påvirkning, der finder sted mellem mennesker, der befinder sig i hinandens umiddelbare fysiske nærhed."* [Ibid., 2005:197].

Da jeg i dette speciale beskæftiger mig med interaktion på et socialt medie er jeg klar over, at der ikke er tale om mennesker der befinder sig i hinandens fysiske nærhed.

Alligevel finder jeg Goffmans teori anvendelig da den, suppleret af Coorens 'ventriloquism'-teori, kan udvide min forståelseshorisont for den menneskelige interaktion, rolle -og identitetsdannelse på facebook. Dertil kommer, at jeg i dette speciale ligeledes skitserer facebook som en medieret 'scene', hvorpå brugerne udfører deres 'roller'. Set i dette lys forventer jeg også at Goffmans rolleteori kan understøtte, belyse og bidrage med forståelse for denne skitse-ring.

Teatermetaforen

Goffman benyttede sig af en teatermetafor når han forholdte sig til spørgsmål

om social orden. Han havde et syn på rollepositionerne og udviklede på baggrund af især kvalitativ forskning en teori, der omhandlede dette. Han sammenlignede mennesker med skuespillere, som hver især indtager en rolle i deres interaktion med andre. I denne sammenhæng inddrog han også begreberne 'frontstage' og 'backstage', som skulle symbolisere en scene, hvorpå individerne indtager deres roller. Han beskrev og teoretiserede altså sider og betydninger af den menneskelige samhandling ud fra begreber i teaterverdenen så som 'scene', 'publikum', 'roller' og så videre [Ibid., 2005:356]. De metaforiske begreber introducerede han første gang i 1959 gennem sin litteratur "The Presentation of Self in Everyday Life" (vore rollespil i hverdagen).

Goffman illustrerede gennem sit metaforiske billede, hvordan menneskers roller og identitetsdannelse ændrer sig i takt med hvilken situation de befinder sig i og med hvem.

Begrundelsen for, at mennesker ændrer deres roller mente Goffman fandtes i *den forventning* vi har til en given adfærd, hvilket er situationsbestemt. Man påtager sig således forskellige roller i forskellige situationer, hvortil der er forskellige forventninger [Goffman, 1959:97].

Men selve baggrunden for denne skiftende adfærd skal, ifølge Goffman, findes i menneskets 'face' – her forstået som det selvbillede individet ønsker at opretholde. Begrebet bliver essentielt og afgørende for langt de fleste kommunikationssituationer, fordi det indikerer at individer i en samtale ønsker at opretholde sin egen, men også hinandens selvbillede. Dette bunder i, at vi ikke selv ønsker at tabe ansigt, men samtidig også bliver forlegne, når det sker for andre. Derfor opbygger man et rollespil, der hjælper hinanden til at opretholde sit selvbillede. Det giver en tryghed at have en fælles konsensus om, hvad der skal

ske i situationen. At opretholde sit og andres selvbillede er altså en betydningsfuld del af rollespillet, der udøves af de involverede parter på 'scenen' [Ibid., 1959: 98]. Man kan med andre ord sige, at vores selvpræsentationer altid må tilpasses publikums forventninger, da der til ethvert publikum og en hver situation er forskellige forventninger. Derfor tilpasser man sig vedvarende de sociale situationer, som man deltager i [Kristiansen 2005:202-203].

Sabroe (1979) belyste disse forventninger som normer og konventioner, der også ses som en form for regelsæt og uofficielle love for adfærd.

Normer fungerer som retningslinjer for de involverede og er ofte indforstået – det vil altså sige, at normerne og konventionerne er indgroet i mennesket og kommer til udtryk i vores adfærd overfor hinanden. De fungerer samtidig som uskrevne regler, idet de udelukkende er til for at lette samspillet i gruppen og give en stabilitet i form af tryghed [Sabroe, 1979: 249]. Normer og konventioner medfører, hvis de overholdes, en form for forudsigelighed, som i sidste ende har en afslappende virkning for involverede i eksempelvis en samtale.

Det er de involveredes rolleopfattelser, der har en væsentlig indflydelse på adfærd og normer [Sabroe, 1979: 250]. Med andre ord vil man sige, at en person opfører sig, som det forventes at han/hun vil opføre sig. Denne adfærdsform kan også sammenlignes med høflighed, hvilket den franske sociolog David Émile Durkheim beskrev som henholdsvis positive og negative ritualer (regards). Han mente, at mennesker som udgangspunkt har et fælles ønske om at bibeholde en god stemning, ved blandt andet at have hørlighed og ligevægt samtaleparterne imellem. De positive ritualer i den forbindelse er kendetegnende ved, at man skaber nærhed og kontakt til hinanden for samtidig at udvise respekt og forståelse for modpartens grænser, hvor de negative fungerer ved at lave afstand og undgåelse [Sabroe, 1979: 251].

Goffman belyste hvordan vi mennesker optræder 'frontstage' og 'backstage', der

skal forstås som henholdsvis det observerbare rum, de omgivelser, hvori eksplicite forestillinger er konstrueret og vises - hvor enkeltpersoner 'spiller' deres roller i samværet med andre, og et mere privat rum hvor intimitet og fortrolighed er gældende [Boyd, 2006].

I overført betydning kan det forstås som, at vi agerer forskelligt afhængig af om vi befinder os samværet med andre eller i privatsfæren.

Endvidere mente han ikke, at en 'scene' altid kan defineres af sin fysiske placering, da det i høj grad også bestemmes af dem, der er til stede [Ibid., 159: 127]. De mennesker der er tilstede er medbestemmende for hvilke normsæt der skal gøre sig gældende i situationen – de definerer så at sige 'scenen'. Dette betyder at man må justere sin optræden i forhold til de normer, der er gældende, uanset *hvor* man befinder sig.

Goffman beskrev også hvordan vi taber 'ansigt' hvis publikum (netværket) ser os optræde i modstridende fremførelser, altså hvis vi forsøger at skabe et selv-billede som vi ikke kan opretholde [Goffman, 1992:116].

Sammenstilling med 'ventriloquism':

Jeg mener, at Cooren og Goffmans teorier har flere lighedspunkter i deres måde, at anskue individets interaktion på. Disse ser jeg i anskuelsen af den menneskelige interaktion som være *påvirket* af noget andet end blot kognitive struk-

turer. Men hvor Cooren har fokus på selve interaktionen proces og de multiple diskurser (også fysiske) der spiller ind herpå, har Goffman også fokus på de ydre og sociale faktorer.

Begge belyser de, hvordan vi mennesker iscenesætter os selv, hvor Cooren også har fokus på de 'ting' vi iscenesætter os igennem. Hvor Cooren belyser at det iscenesatte kun kan eksisterer i kraft af at modtageren *godtager* det, altså en fælles konsensus og forståelse af det komplekse 'bugtaleri' i interaktionen [Cooren, 2010: 104], belyser Goffman ligeledes hvordan vores roller kun kan eksistere på baggrund af en gensidig forståelse og ønske om at opretholde hinandens 'face'.

Jeg mener derfor også at de to teoretikere, i dette specialesammenhæng, kan give meget til 'hinanden' – hermed underforstået at de tilsammen kan udvide min teoretiske forståelse for interaktion og diskurser.

Kapitel 4

Analyse: Scenen sættes

De kommende to kapitler er analyser af temaerne 'scenen' og 'selvet', hvoraf jeg har valgt at belyse 'scenen' først, da jeg mener at både jeg og læseren er tjent med at have en forforståelse for scenens form og indvirkning på individet, før det giver mening at se nærmere på individets interaktion herpå.

Scenen | Facebook

Det første, der er værd at sætte fokus på er, selve navnet 'facebook'. Når det opdeles og betragtes i et Goffmansk lys kan man argumentere for, at det på grund af navnet i sig selv lægger op til, at brugere på sitet skal arbejde på deres 'face'. Oprindeligt kom navnet af de såkaldte 'blå bøger' som vi også kender dem herhjemme fra gymnasier og deslige. Men skulle facebook blot være en 'blå bog' ville den ikke have den interaktionsform som den har, herunder funktioner som 'synes godt om', der ligeså, i et Goffmansk lys, kan siges at være en funktion der hjælper til at opretholde hinandens ansigt og selvbillede. Hvis vi derfor vælger at tillægge facebook en 'Goffmansk' betydning vil navnet også indikere at brugerne må skifte adfærd alt efter hvilke grupper på facebook de indgår i, og hvem de interagerer med, alt imens de arbejder på at opretholde sit eget og andres ansigt.

Principperne

Hernæst finder jeg det interessant at se nærmere på, hvordan facebook selv definerer sig. Facebook har defineret sit eksistentielle formål gennem ti principper¹, hvoraf nogle uddrag ses herunder²

“Vi opbygger Facebook for at gøre verdenen mere åben og gennemsigtig, hvilket, vi mener, vil skabe større forståelse og forbindelse”

Her er det første jeg bider mærke i måden, hvorpå facebook vælger at positionere sig når de udtrykker deres principper. Hvis vi her inddrager Coorens bugtalerteori kan vi ved sætningen “vi opbygger facebook (...)” se hvordan facebook vælger at positionere sig selv som dukke. Med andre ord gør facebook sig selv til talerør for *sig selv*, hvilket jeg tror er en aldeles velovervejet handling. For ved at inddrage et ord som ‘vi’ uden egentlig at definere hvem ‘vi’ ser jeg, at facebook opnår tre ting:

- 1) Ved generelt at betegne regler som ‘egne principper’ opretholder facebook brugerens, måske naive, tro på, at facebook blot er ‘et fællesskab, defineret og interageret af brugere’ og fremstår derfor ikke som en kommerciel koncern, der ligesom alle andre koncerner skal overholde de love, der gør sig gældende såsom menneskerettigheder og copyright.
- 2) Facebook nærmer sig brugeren idet der ikke defineres hvem ‘vi’ er – hvilket

1 <https://www.facebook.com/principles.php>

2 Samtlige principper er vedlagt som bilag 9

betyder at det i realiteten kan være hvem som helst – også brugeren selv. Det siger også implicit til brugeren at det er 'vi/os'³ der sammen opbygger facebook, hvilket jo til dels kan siges at være sandt, da facebook's eksistensgrundlag er selve brugeren, men ikke ud fra den betragtning at den enkelte bruger som sådan ikke har noget at skulle have sagt, når det kommer til opbygningen af og bestemmelser for sitet. Men denne 'krølle' formår facebook at nedtone ved at nærme sig brugeren og skabe en fællesskabsfølelse gennem ordet 'vi'.

- 3) Facebook formår at beskrive sit formål uden selv at stå som afsender af beskrivelsen på noget tidspunkt. Det burde ikke være svært for den enkelte bruger at gennemskue, at det er facebook selv, der taler og dermed er 'bugtaleren' der definerer sit formål, men alligevel gør facebook det kompleks for brugeren at nå til denne opfattelse, da de vælger at positionere sig som noget udefinerbart og med en afstand til sig selv. Facebook agerer både bugtaler og dukke i denne sætning, hvilket kan tænkes at forvirre og mislede brugerens forståelse for, hvem der i virkeligheden er afsender af principperne. Facebook forsøger, efter min tolkning, at få brugeren til at tilslutte sig de efterfølgende principper ved allerede for starten af, at præsentere principperne som nogle 'vi sammen' har skabt, hvorved brugeren må tænkes at opnå en hurtigere tilslutning hertil.

I samme sætning beskriver facebook sit formål *gøre verdenen mere åben og gennemsigtig* og *skabe større forståelse og forbindelse*.

Jeg finder det imidlertid en smule ironisk, at facebook, der vælger *ikke* at stå som afsender af det de *selv mener* definerer sit formål som værende at *gøre verden mere gennemsigtig*. Ironien ligger her i, at facebook i én og samme sætning formår at definere et princip, men samtidig også at overskride det selv.

Dernæst er det meget udefinerbart, hvad facebook mener med *at skabe større forståelse*. Forståelse for hvad og for hvem? Jeg tolker at der her menes en

3 Jeg ser her en reference til diskursanalysens begreb 'intertekstualitet', der af Fairclough betegnes som 'voices' og indikerer at en aktør fremtræder gennem flere 'stemmer'.

forståelse for hinanden, brugerne imellem, baseret på at facebook senere definerer et andet princip sigende, at de *skal nedbryde geografiske og nationale grænser*, hvilket indikerer at brugerne skal kunne nærme sig hinanden på tværs af lande og steder⁴.

Dette gør, som facebook beskriver det, verdenen mere *åben*, men om det ligeledes skaber *større forståelse* er diskuterbart i min optik. For åbenheden nedbryder vel ikke kun geografiske grænser, men også afstand i den forstand at vi alle bliver mere tilgængelige for hinanden, hvormed vores ideologier, religioner, politiske holdninger og deslige står mere til skue for offentligheden og hinanden, hvilket erfaring (i samfundsmæssig kontekst) har vist ikke nødvendigvis at skabe forståelse blandt mennesker, men i lige så høj grad debat, uenigheder og dermed mere afstand.

Det paradoksale ansvar

Facebook tillægger brugeren et ansvar, i og med de beskriver dette som et princip, der betyder *grundlæggende regel eller norm* [Den danske ordbog], og dermed indikerer at brugeren skal opfylde denne regel og interagere efter dette princip, hvis han/hun vil være på facebook.

Herved ser jeg igen en reference til Goffman, der siger at normerne ligger til grund for det 'rollespil' vi foretager os. Det interessante aspekt er her, for mig at se, hvordan normerne, som Sabroe beskriver det, ofte er indforstået og indgroet i mennesket og ændrer form alt efter hvilket selskab man indgår i, hvorfor 'rollerne' ligeledes ændrer sig i takt med selskabet. Overfører vi nu denne teori til

4 At nedbryde geografiske grænser kan imidlertid også forstås i sammenhæng med menneskers muligheder for at informere hinanden på tværs af grænser, gennem medier, som det eksempelvis gjorde sig gældende under det 'Arabiske forår' (2012).

facebook's principper betyder det altså, at brugeren skal overholde nogle udefinerbare og foranderlige normer, på et site der ligeledes er i konstant udvikling og ikke har/ønsker grænser og derved åbner op for at *alle* normer og regelsæt, på tværs af lande, steder og mennesker, kan gøre sig gældende. Dette 'princip' er et stort ansvar at tillægge brugeren, idet det til dels synes umuligt for brugeren at opfylde, og ligeledes negligerer en accept af, at mennesker (og dermed brugerne) er forskellige, hvilket igen medvirker at facebook negligerer sin egen definition af åbenhed.

Samme tolkning gør sig gældende, når jeg betragter de efterfølgende principper:

"Enhver person skal kunne benytte Facebook-tjenesten uanset hans eller hendes deltagelses- eller bidragsniveau".

"Personer skal have frihed til at dele de oplysninger, de har lyst til, på ethvert medie og i ethvert format"

"Personer skal have frihed til at tilgå alle de oplysninger, som andre har gjort tilgængelige for dem"

Igen ser jeg, hvordan facebook ikke eksplicit positionerer sig som afsender af principperne, men i stedet taler på 'personers' vegne. 'Personer' er ikke reduceret til 'brugere' hvorfor facebook her synes at tale på vegne af en større ideologi og liberalisme sigende, at 'alle mennesker har ret til frie valg', som det også blev beskrevet af Jensen (2006). Og valg og frihed er netop også det, principperne kredser sig om; personer skal *selv vælge* hvad de har lyst til at dele, i hvilket

format og have *frihed* til at tilgå oplysninger.

Dobbeltkonfekten opstår igen på to niveauer:

- 1) Facebook optræder, jævnfør Cooren, nu som flere 'bugtalere' og 'dukker': Som facebook i og med, at det er på facebook.com principperne står beskrevet. Som talerør (dukke) for en liberalistisk ideologi. Som afsender (bugtaler) for en liberalistisk ideologi. Som 'personer' (dukker) der har liberale rettigheder og som facebook (bugtaler) der gerne vil fremstå som bestående af nogle principper og retningslinjer med rødder i en liberal tilgang.
- 2) Facebook formår igen at modsige sig selv gennem de beskrevne principper. For umiddelbart efter, at facebook har defineret overfor brugeren, hvordan han/hun *skal følge nogle normer* og regelsæt når han/hun interagerer på sitet, siger facebook at personer skal *have frie valg*.

Facebook i narcissistisk position

En tolkning af facebook's princippsbeskrivelser kunne, jævnfør Jensens narcissismeteorologi, ligeledes være at facebook fylder deres eksistens op principper, funderet på liberale holdninger, hvilket, ifølge Jensen, er kendetegnet for den vestlige 'amerikaniserede' verden. Facebook står altså i narcissistisk position ligesom brugeren, der gennem andet, senere inddraget empiri, hentydes at gøre.

Jeg finder det derfor også interessant, at komme **nærmere en forståelse** af, om facebook's egen narcissistiske position har indvirkning på individet og/eller om det er en gensidig påvirkning, hvilket belyses i analysekapitel II.

En andet aspekt, jeg finder vigtigt at inddrage i analyseøjemed på baggrund af de førnævnte principper er, at facebook gerne vil fremstå som værende for *alle*, hvilket jeg senere i dette kapitel vender tilbage til.

Den 'effektive kommunikation'

Mark Zuckerberg, grundlæggeren af facebook definerer sitet således:

"(...)a social utility that helps people communicate more efficiently with their friends, families and coworkers."

[<https://www.facebook.com/peering/>]

Zuckerberg beskriver derved at facebook er et værktøj, der hjælper folk med at kommunikere mere effektivt med deres venner, familie og kollegaer. Ordet effektivt betyder *hurtigt at opnå* [Den danske ordbog] og der er ingen tvivl om, at facebooks opbygning, design og funktioner medvirker at man hurtigt kan kommunikere og komme i kontakt med sit netværk. Men hvilken form for kommunikation og kontakt er det man opnår?

For facebook fremdriver effektiviteten i kommunikationen, men sætter også nogle rammer og begrænsninger for den. Sitets opbygning og funktioner er i sig selv nogle rammer, eksempelvis er 'synes godt om' en funktion, der skaber muligheder for brugerne, men også begrænsninger.

Det er ligeledes en funktion, der tilmed sætter begrænsninger for sig selv, hvilket John Malmer har oplevet:

Vi, der kender John Malmer privat ved også, at han bærer præg af at være et meget glad og positiv menneske. Han komplementerer ofte personer han kender og er aldrig tilbageholdende med udvise sin glæde på andres eller egne vegne, hvilket også kommer til udtryk på hans digitale facebook-profil, hvor han meget ofte benytter 'synes godt om' funktionen som hans måde, at vise andre anerkendelse på.

Men funktionen har tilsyneladende en begrænsning, hvorfor facebook kontakter ham og beder ham 'nedtone' sin brug af funktionen. Det forekommer mig imidlertid meget besynderligt (og en smule komisk), at facebook laver en funktion, der skal fremme den positive kommunikation, men samtidig sætte grænser for

den. Hvorfor ønsker facebook at begrænse den positive kommunikation?

Svaret skal, i min optik, findes i facebook's egen narcissisme; i ønsket om at *fremstå* som et seriøst og ambitiøst netværk, der ikke tolererer en offentlig negliger-ing. Goffman ville her sige, at facebook ikke ønsker at tabe ansigt overfor sine brugere.

Facebook har givetvis, og dette kan kun forblive min egen subjektive tolkning, opfattet John Malmers brug af 'synes godt om' funktionen som en latterlig-gørelse af funktionen, idet brugen af den er forekommet meget eksplosiv i forhold til den 'gængse' brug af funktionen, set med facebook's øjne. Med andre ord har hans interaktion afviget fra den gængse måde at interagere på, hvilket facebook vælger at kommentere på. Facebook er, som tidligere nævnt, afhængig af brugerne for at have et eksistensgrundlag. Derfor er det værst tænkelige for facebook, at brugerne får en opfattelse af sitet som afviger fra den opfattelse facebook ønsker at opretholde. Facebook er, med andre ord, afhængig af, at brugerne hjælper til at opretholde facebook's 'ansigt'.

Ved facebook's kommentar til John Malmer ser jeg ligeledes, hvordan de igen positionerer sig 'bag' selve funktionen. 'Synes godt om' funktionen fremstilles altså som dukken, der 'taler på sine egne vegne', hvilket drager en parallel til Coorens citat; "(...) *the dummy never speaks or acts for or in the name of his vent. He is staged in such a way that he is supposed to speak or act for himself*" [Cooren, 2010: 102] og gennem dette opnår ikke at skulle stå til ansvar for det eksplicit-erede.

Men som Cooren også antyder er ordene/kommentaren bare et semiotisk produkt af det facebook i virkeligheden forsøger, nemlig at kontrollere brugernes kommunikation, hvilket Lars fra Konxion også indikerer:

"Men facebook styrer faktisk meget af det her... for facebook fremdriver

den positive kommunikation. Man kan jo kun 'synes godt om' og ikke synes 'ikke godt om' og den funktion kommer heller aldrig selvom der er mange der gerne vil have den. Fordi facebook gerne vil have den positive kommunikation spredt"

[Bilag 1 : 7]

Her ekspliciterer Lars netop, hvordan funktionen er til for at fremdrive den positive kommunikation, men starter også sætningen med at udtrykke at facebook styrer kommunikationen på sitet, idet de definerer rammerne og forsøger at bestemme hvilken type kommunikation, der skal være gældende på sitet. Lars positionerer sig her som talerør for facebook, idet han italesætter deres argument om at ville fremdrive den positive kommunikation. Lars, der ligesom facebook, 'lever' af brugerne på sitet, idet han sælger markedsføring til virksomheder, der ønsker at nå ud til brugerne gennem facebook. Han udtrykker givetvis den positive kommunikation i egen tro på, at det er med til at fastholde de mange brugere på facebook, hvilket han naturligvis må være fortalende for, i og med hans eget erhverv kun kan eksistere på baggrund af brugerne, hvorved funktionen og argumentet herfor også bliver hans 'dukke'.

Udtalelsen opstod ud af en kontekst, der handler om, at brugerne i bred udstrækning kun udtrykker positive sider af dem selv, hvilket Marie beskriver således:

"Marie: (...)For eksempel... som Thomas (Maries chef) plejer at sige: der er aldrig nogle af mine to tusinde venner der har haft en dårlig ferie. Så vi vil selvfølgelig gerne fremstille os selv så positivt som muligt"

Marie udvider denne horisont ved at illustrere hvordan det også er brugeren *selv*, der ønsker at fremstå positiv, hvilket jeg belyser yderligere i næste analysekapitel, der netop omhandler det 'selv' der danner grundlag for brugerens interaktion.

Men Marie udviser altså her forståelse for en *gensidig påvirkning* mellem facebook og brugeren, der implicit siger at også brugeren har en *kraft* i sig selv, som virker ind på, hvilke funktioner facebook har valgt at opbygge deres site med, akkurat som funktionen i sig selv må tænkes at have en *kraft*, der virker ind på brugeren, jævnfør Cooren.

Og hvad med nærværet?

Tolker vi facebook's førnævnte 'åbenhed' som en 'tilgængelighed' giver det også grund til at påpege, at netop tilgængeligheden rummer nogle potentielt alvorlige sociale konsekvenser.

For når det er så let og tilgængeligt, at skabe nye kontakter og indgå i nye fællesskaber, bliver relationerne måske også mere uforpligtende, hvilket refererer til Jensens narcissismeteorier sigende, at vi fylder vores eksistens op med andre og andet for at udfylde et tomrum, hvilket i virkeligheden er blokerende for vores evner til at føle nærvær. Hermed kan det også diskuteres hvorvidt facebook, med sin interaktionsform, åbenhed og tilgængelighed *skaber* nærvær mellem individer, eller omvendt skaber større afstand?

Min mor, der er 45 år og meget aktiv på facebook har en god veninde, som hun

har kendt gennem mange år. For nyligt spurgte jeg ind til, hvordan det gik med hendes veninde. Min mor svarede om sin veninde:

"Det går rigtig godt. Jeg kunne se på facebook at hun er glad for sit nye arbejde"

Der var med dette svar ingen tvivl om, at min mor for tiden har sin primære kontakt til sin veninde, der i øvrigt bor 150 meter fra hende, gennem facebook. Svaret er også det, der for mig sidenhen har skabt foranledning til spørgsmålet om, hvorvidt den nemme tilgængelighed i virkeligheden skaber afstand mellem individer?

Mit eget subjektive svar herpå må være, at det vel kommer an på, hvad udgangspunktet er. I dette eksempel har facebooks kommunikationsform klart skabt en afstand mellem min mor og hendes veninde, som i tiden nærmest kun 'ses' på facebook.

Afstanden kan imidlertid kun defineres med det udgangspunkt, at de førhen sås ansigt-til-ansigt, nærmest hver dag. Men i forhold til andre relationer som man sjældent ser, eller måske slet ikke har set i mange år, kan facebooks interaktionsform omvendt siges at skabe nærhed, i hvert fald i den forstand, at relationerne i netværket er nemmere tilgængelige – med andre ord er de kun 'et klik' væk.

At diskutere nærværskomplekset finder jeg meget interessant, men jeg finder det imidlertid også svært at give et entydigt billede herpå, da det forekommer mig som værende meget individuelt, hvorvidt brugerne føler, at de har *mere* eller *mindre* nærvær til deres relationer gennem interaktionen på facebook.

Jeg kan imidlertid tilslutte mig Jensens teori sigende, at *tomheden* er et vilkår for at kunne opleve nærvær med andre, men netop også den vi flygter fra, når vi interagerer på facebook og dermed fylder vores eksistens med teknologiske funktioner, - dette af flere årsager som jeg sigter mod at belyse i analysekapitel

II.

Ud fra dette perspektiv synes nærvær at være svært for brugeren at opnå gennem interaktion på facebook.

Kan alle 'optræde på scenen'?

"Facebook! Everyone can join!" - sådan lød facebook's oprindelige slogan tilbage i 2006, da det blev tilgængeligt for hele verden⁵, hvilket altså tilkendegav at facebook er for alle.

Estrid Sørensen [2009, Bilag 4] diskuterer i sin artikel, hvorvidt facebook virkelig er for *alle*.

Hun tager udgangspunkt i hendes elev, der på grund af sin tidligere psykiske sygdom ikke ønskede at have en profil på facebook og derfor ikke kunne fuldføre en skoleopgave, som krævede dette.

"Ved at bruge Facebook risikerede han, at hans bror ville spørge ham: "Sagde psykiateren ok til at gå ned i medicin?". Eller målmanden kunne måske finde på at skrive: "Jeg tror klart, de andre vil være forstående over din sygdomshistorie, så kom dog til festen".

[Bilag 4: 2]

"Det var begrænset, hvor mange udover familien, behandlere og sociale myndigheder, der kendte til hans livsforløb. Og det var begrænset, hvor mange, han havde lyst til skulle kende til hans historie. Han havde ikke

5 <https://www.facebook.com/facebook/info>

fortalt det til ret mange af sine medstuderende”

[Bilag 4: 2]

Facebooks nyhedsside er opbygget således, at den gør individuel information tilgængeligt for mange personer. Det betyder også, at spørgsmål stillet på ens ‘væg’, som egentlig ikke skulle synes at være interessant for mængden, risikerer at fremstå på nyhedssiden alligevel. Dette har brugeren ikke selv kontrol over. Det er ved denne funktion Sørensens elev især oplever sin frygt: at både facebook og netværket har henholdsvis kontrol over og indflydelse på, hvorvidt hans personlige oplysninger ville blive tilgængelige for den større mængde.

Nyhedssiden gør ikke kun ens interaktion tilgængeligt for eget netværk, det spreder sig med lynets hast på kryds og tværs af netværk: når ført én person har ‘synes godt om’ eller kommenteret på en andens status og deslige, vil denne persons netværk også kunne se den, selvom dette netværk ikke kender ophavsbrugeren.

“Han ville gerne leve et normalt liv, der tog udgangspunkt i den relativt stabile tilstand, han var i nu. Dette indbefattede at holde styr på, hvem der vidste hvad om hans sygdom”

[Bilag 4: 3]

Ovenstående bliver derfor en umulighed for eleven, idet interaktionsformen på facebook gør det umuligt for ham at holde styr på, *hvem* der ved *hvad* om hans sygdom.

Det vil også betyde, at han ikke selv kan kontrollere, hvorvidt han vil optræde 'frontstage' eller 'backstage' når han interagerer på facebook, da han ganske enkelt ikke selv bestemmer dette. Han befinder sig, jævnfør Meyrowitz, på 'mellemscenen', idet han ikke kan trække sig helt tilbage og gå 'backstage', men heller ikke ønsker at gøre opmærksom på sig selv og være 'frontstage'.

Som Goffman beskriver det, er det at optræde enten 'frontstage' eller 'backstage' en del af vores identitetsarbejde, idet 'scenen' og de øvrige deltagere herpå også er meddefinerende for, hvilken rolle og identitet vi påtager os.

Men grundet den effektive og eksplosive interaktionsform gør facebook det ikke muligt for brugeren, at være herre over sin egen "identitets- politik".

Sørensens artikel konkluderer også, at facebook er for 'de tjekkede', forstået på baggrund af, at ens identitet handler om at placere sig tydeligt inden for en eller flere sociale grupper, som man ønsker at identificere sig med.

Sørensen beskriver, at der her eksisterer 'koder' for, hvad der opfattes som rigtig og forkert, hvad Goffman og Sabroe definerer som *de normer*, der gør sig gældende indenfor forskellige netværk. Forstår man ikke disse normer eller 'koder' og dermed heller ikke hele interaktionsformen er man ikke 'tjekket', jævnfør Sørensens artikel.

"Facebook er et offentligt rum, og de "tjekkede" er netop tjekkede fordi, det at de er socialt entydigt genkendelige gør, at alle ved, hvad der kan siges om og til dem offentligt og privat. De kan altså bare tage det helt roligt, for de kan med rimelig stor sikkerhed regne med, at de sociale koder sørger for, at der kun tales om det offentligt, som de også synes er ok at der tales om"

[Bilag 4: 3]

Her vil jeg igen drage en parallel til Goffman, der ligeledes beskriver, at vi opretholder hinandens 'ansigt', fordi vi ikke ønsker at gøre os selv eller andre forlegne, hvilket de gældende normer og konventioner, der implicit defineres i de forskellige sociale sammenhænge, hjælper os til.

Sørensen pointerer imidlertid at facebook, som jeg i dette speciale har valgt at betragte som en scene, også selv er indeholdende flere forskellige scener, hvorfor det sjældent fremstår entydigt hvilken 'scene' brugere optræder på:

"Nogle folk vil opfatte dem som tilhørende den ene, og andre som tilhørende den anden gruppe. Og alt afhængig af, hvordan de defineres, vil koderne for, hvad der kan siges om og til dem offentligt – og på Facebook – være forskelligt"

[Bilag 4: 4]

Hvorfor Sørensen om brugerne siger:

Disse har vanskeligheder ved at bruge Facebook, da de nemt risikerer at blive til- eller omtalt på en måde, der er uheldig for dem. Det var netop det, der var tilfældet for min studerende. Nogle ville måske skrive til ham som "studerende" og andre ville skrive til ham som "psykisk syg", og det var ikke entydigt, hvordan disse kategorier kunne kombineres, og hvordan folk, der genkender ham som det ene ville reagere på at se ham identificeret som det andet.

Her tilføjer facebook, med sin teknologiske form, altså en ekstra dimension, idet formen også er styrende for, hvordan vi ikke selv til fulde kan kontrollere vores identitetsarbejde, da vi befinder os på en konstant foranderlig 'scene', bestående af en masse 'underscener' og med et ukendt publikum. Dertil kommer også, som tidligere analyseret, at facebook opstiller et princip sigende, at man må følge nogle normer, der dog er meget udefinerbare og synes umuligt for brugeren at efterkomme.

Teknologien bygger bro mellem scene og selvet

Afslutningsvis vil en belysning af teknologiens indvirkning i bogstaveligt forstand bygge bro mellem dette analysekapitel, omhandlet scenen, og næste analysekapitel, der belyser 'selvet'.

Med udgangspunkt i Coorens perspektiv på, at *alt* vi producerer får en virkningskraft i sig selv, er jeg i analyseøjemed også interesseret i at blive klogere på, hvorvidt og hvordan teknologien har indvirkning på individet. Omvendt vil jeg også, i næste analysekapitel, se nærmere på hvordan individet har en indvirkning på teknologien.

"Der er jo sket et stort skred i den teknologiske udvikling... var facebook blevet opfundet for tyve år siden var det sikkert blevet forbudt. Der er jo sådan lidt Big Brother over det... vi lægger billeder ind som vi tagger og viser omverden hvor vi er... hvis vi havde været så offentlig omkring vores ting for tyve år siden ville det aldrig have gået..."

Lars fra KonXion ekspliciterer med dette citat en forståelse for, at facebook er et produkt affødt og bestående af teknologi, hvis indvirkning har en social konsekvens for brugeren. Dette tydliggøres da han forbinder facebook med 'Big Brother-fænomenet'⁶, men der sker undervejs i citatet en overgang fra at *tale på vegne* af teknologien til at *tale på vegne* af 'vi', som jeg her tolker som 'menneskeheden'.

Dette indikerer i min optik, at Lars har en forståelse for at disse to termer er uadskillelige når de betragtes i relation til facebook.

Han positionerer sig igen som både bugtaler og dukke, der udtrykker nogle forskellige diskurser gennem henholdsvis 'teknologien', 'facebook' og 'vi', hvilket ligeledes understøtter at disse skal ses i relation til hinanden, hvis man vil forstå selve indvirkningen.

Facebook lancerede i maj måned i år deres nyeste påfund⁷, som er kameraer der opstilles på forskellige seværdigheder, cafeer, restauranter og deslige. Disse kameraer har den funktion, at de kan genkende ansigter fra brugernes profil-billeder og på den måde lokalisere og 'checke én ind' når man besøger steder, der har opstillet disse kameraer. Egentlig er denne funktion blot en 'forlænget arm' til den GPS funktion⁸ facebook allerede har implementeret i deres opbygning. Men med kameraerne når facebook altså ud på et plan, der umiskendeligt minder meget om 'Big Brother'-fænomenet, som Lars også sammenligner facebook

6 Begrebet blev for første gang i nyere historie brugt af forfatteren George Orwell i hans roman "1984" fra 1948. Han beskriver en skræmmende fremtid med masser af kontrol og overvågning og en meget begrænset respekt for den individuelle frihed [Orwell, 1948:50].

7 Bilag 6

8 Beskrevet under afsnittet 'Definitioner og betragtninger'.

med.

Trine Maria Kristensen har for nylig, med udgangspunkt i hendes bog *"Personlighed 2.0"*, skrevet en artikel⁹, der kritiserer en anden bog af Pernille Tranberg med titlen *"Fake it – din online identitet er guld værd, sådan passer du på den"*.

Tranbergs bog argumenterer for at brugere bør beskytte sin online identitet, idet hun selv siger:

"(...) at hun ikke skylder Facebook noget, at hun ikke ønsker, at de skal have adgang til viden og data om hende, som de kan bruge til at videresælge til annoncører eller andre og at hun vil undgå at hendes private liv bliver blandet sammen med hendes arbejdsliv"

[Bilag 7: 2]

Tranberg vælger derfor at have to identiteter på facebook, idet hun også går under et andet pseudonym. Kun hendes venner ved, at det er hende, der går under dette pseudonym.

9 Bilag 7

Kristensen kritik går på, at man *ikke* bør beskytte sin online identitet, men acceptere at gennemsigtigheden er prisen for at være på facebook:

“Du ER produktet, hvis du ikke betaler for det. Deling af data er efter min mening prisen for at være på Facebook. En klog person sagde engang i en internetdebat, at hvis du ikke betaler for en tjeneste du benytter på nettet, så er du ikke kunde, du er produktet. Facebook skriver i deres ToS (Term of Service – regler for anvendelse) at man ikke må være en anden end den man er. Man overtræder derfor Facebooks-regler hvis man opretter en falsk profil”

[Bilag 7:2]

Kristensen ekspliciterer sin kritik gennem flere ‘dukke’ i dette citat. Hun udtrykker sin egen subjektive holdning med ordene *“efter min mening”* og underbygger herefter sin holdning med et eksempel. Her er det altså eksemplet i form af noget *tidligere produceret*, der bliver Kristensen ‘dukke’ i hendes forsøg på at overbevise læseren. Det hun implicit siger er; “det er ikke kun mig, der har denne holdning – også en anden har ytret samme holdning”, hvorved argumentet synes at fremstå stærkere. Også facebook inddrager hun i sit ‘bugtaleri’ på to niveauer; dels er hun selv, ubevidst, ‘dukke’ idet hun italesætter facebook som værende ‘offeret’ for en overtrædelse – i et Goffmansk perspektiv hjælper Kristensen her facebook med at opretholde sit ‘ansigt’ udadtil, idet hun forsvare dets eksistensgrundlag overfor sine læsere. Samtidig er facebook også hendes ‘dukke’ i hendes egen kamp for at fremhæve sin holdning, hvorved facebook her hjælper hende til at opretholde sit ‘ansigt’.

Her forekommer der klart ‘upstreams’ og ‘downstreams’ ligesom de også sker i samspil, hvilket Cooren beskriver således: *“the division between*

upstream and downstream form of ventriloquism is analytical and both forms always happen conjointly” [Cooren, 2010: 112].

Kristensens bagvedliggende agenda for denne kritik ser jeg ligeledes som værende det faktum, at hun gerne vil sælge sin bog, der kun giver mening for folk at købe, hvis de ønsker at arbejde med deres selvscenesættelse på sociale medier.

“Hvis ikke man er ret vild med sin selvfremstilling, så vil jeg i min bog forsøge at give nogle forslag til, hvordan man udvikler en stærkere og mere synlig online personlighed”

[Bilag 7: 3]

Kristensen agerer gennem sin artikel altså også ‘dukke’ for sin egen bog, hvorved hun reducerer sig selv og artiklen til at være ‘argumentet’ der beskriver grunde til at købe hendes bog. Hun giver samtidig udtryk for, at man på sociale medier kan synliggøre og udvikle en online personlighed, hvilket implicit indikerer, at teknologien har skabt nye rammer for menneskers identitetsarbejde.

Medierne og pressen, der tilmed vælger at bringe Kristensens artikel udgør dermed endnu ‘et bugtaleri’, der igen består af både ‘bugtalere’ og ‘dukker’, ligesom dette speciale i øvrigt også kan siges at ‘bugtale’ artiklen og det øvrige empiri.

Afslutningsvis beskriver Kristensen et godt råd for dannelsen af den online personlighed:

“Jeg mener nok, at det bedste man kan gøre for at fremstå sympatisk online

Selvet | Brugeren:

Det første jeg spurgte Lars og Marie fra KonXion om, var om de mente at man kan danne sig et billede af en person gennem hans/hendes profil?

Lars svarede som den første:

"Det tror jeg godt man kan, men det hænger også unægtelig sammen med andre spørgsmål...men det synes jeg bestemt man kan. Især fordi der også på de sociale medier er stor grad af selvjustits, forstået på den måde at hvis jeg nu skriver noget på min profil som jeg gerne vil fremstå som, så der måske nogle af mine venner der vil kommentere på det og sige at det ikke er den sande historie... Så I og med man er så connected vil der også være en form for justits. Man kan ikke gøre som man førhen kunne gøre på eksempelvis linkedIn – der kunne man bare smække sit cv til og få det til at ligne alverden. Meeeen det kan man ikke helt længere... nu er det mere på baggrund af venners anbefalinger... de kvalitet sikrer at det der står nu også er rigtigt"

[Bilag 1: 2]

Lars gør fra start udtryk for, at individ og netværk hænger unægtelig sammen når det kommer til individets selviscenesættelse på sociale medier. Dette stemmer ligeledes overens med Jensens teori sigende, at det kun giver mening at tale om narcissisme i dét udgangspunkt at individet har andre til at bekræfte sig, samt Goffman der mener, at individer hjælper hinanden til at opretholde 'ansigt'.

Men jeg ser her, at Lars beskriver netværket (vennerne) med en anden vinkel, der kredser sig om at netværket er *til* for at kvalitet-sikrer hinanden, hvilket jeg bad ham uddybe:

"Fordi vennerne kan sige ok til at man eksempelvis har arbejdet sammen dér og dér...og at man er sådan og sådan. Og man kan også endorse på linkedIn... altså sige go' for sine venners kvaliteter... så det ikke kun er en selv der har skrevet at sådan er jeg og jeg kan dét og dét... så kommer det faktisk fra vennerne at Lars kan dét og dét"

[Bilag 1:4]

Det handler altså om, at netværket godkender ens oplysninger og dermed begrænser brugeren i at kunne opdigte eller lyve om sin eksistens. I min optik betyder dette også, at der må florere en stor grad af tillid, brugerne imellem, hvis man på den måde, som Lars her beskriver det, implicit 'overlader' sin identitetsdannelse på sociale medier til sit netværk. Imidlertid tror jeg nærmere, at man skal finde forklaringen i Jensens teori, der siger at *det er i illusionen* identitetsdannelsen sker og at det derfor mere er individets egen frygt for at tabe ansigt overfor sit netværk, der gør, at mange brugere er forsigtige med at 'fylde på' og 'pynte' på sin identitet, end det i realiteten er netværket der kvalitet-sikrer.

En anden dimension er, at denne kvalitet-sikring foregår ved, at ens netværk kan godkende en oplysning – for eksempel om det er sandt at man har arbejdet et givent sted. Skulle man hypotetisk overføre dette til en rekrutteringssituation vil det altså betyde, at arbejdsgiveren vil tillægge ansøgerens netværk en tillid (i forestillingen om, at når netværket har godkendt det, så må det være sandt) fremfor at stole på, at det ansøgeren siger er sandt. Dette kan måske betyde, at teknologiens funktioner, som de gør sig gældende på eksempelvis facebook og linkedIn 'overtager' individets egen intuition og fornemmelser for, hvad der er

sandt – vi overlader det, som så meget andet, til teknologien og lader *den* afgøre det for os. Dette tegner et billede af, at også individet selv har en indvirkning på teknologien, idet vi overlader meget til den og dermed også skaber grobund for at udvikle ny teknologi og *nye funktioner*.

På trods af, at Lars og Marie begge er enige om, at netværket og teknologiens funktioner er medvirkende til, at det er 'det sande' billede man danner sig af en person på facebook gør de samtidig udtryk for en bevidsthed om, at det alligevel ikke er et komplet og sandt billede brugeren fremstiller:

(Marie:)

"(...) men man udstiller selvfølgelig sig selv når man går ind og skriver noget. For eksempel... som Thomas (Maries chef) plejer at sige: der er aldrig nogle af mine to tusinde venner der har haft en dårlig ferie. Så vi vil selvfølgelig gerne fremstille os selv så positivt som muligt"

(Lars:)

"(...) som Marie sagde, vi har alle sammen kun gode dage, gode ferier og fantastiske børn og løber 10 km hver morgen (alle griner). Vi VIL gerne fremstå som overskudsmennesker. Det er også en form for noget selviscenesættelse... nu kommer der også den der generation som er vokset op med reality tv. Så jo mere farvende og spraglende man kan lave sin tilstedeværelse des jo mere opmærksomhed får man... så selvfølgelig handler det om at få opmærksomhed. Vi ved også godt at alle dem med de negative vibes, dem får vi bare sorteret fra... dem gider vi ikke at følge"

Hvor Lars før agerede 'talerør' for nogle funktioner, der medvirker at ens netværk kan kvalitet-sikre, ekspliciterer de nu begge en forståelse for, at individet alligevel oftest fremstiller et forvrænget billede af sig selv. De positionerer sig begge 'bag' eksempler fra hverdagen, som de leverer med en tone af ironi, der understøtter at de godt ved, at brugeren derfor ikke fremstiller hele sit sande hverdagsbillede.

Jeg ser her en overgang fra at tale på vegne af facebook og teknologien til at tale på vegne af 'egen fornuft' og erfaringer, hvilket gør sig gældende i resten af interviewet, hvor Lars og Marie benytter disse overgange til at tale 'for' og 'imod' at man kan danne sig et sandt billede af en person ud fra hans /hendes profil. En overordnet analyse af samtalen er derfor, at det er mange forskellige faktorer lige fra emnet, egne erfaringer, andres erfaringer, viden, erhverv og mine spørgsmål, der virker ind på hvordan Lars og Marie positionerer sig.

Det er slet ikke så entydigt

Det tegner ligeledes et billede af, at de ikke kan give noget entydigt og endeligt svar på det første og overordnede spørgsmål. Her er det altså nogle af landets eksperter på området, idet de beskæftiger sig med interaktion på sociale medier og dagligt anskuer både bruger- og virksomhedssiden på facebook, der undervejs opdager at flere faktorer spiller ind på brugerens interaktion såvel vores opfattelser af brugerens interaktion.

Alligevel forsøger vi at bruge teknologiens funktioner til at danne os et billede af hinanden, hvilket Lars beskriver især gør sig gældende i rekrutteringssammenhænge, da han forklarer hvordan 'Klout' er en nyere funktion, der kan afgøre, hvorvidt man vil være en god ambassadør for en virksomhed, hvilken mange arbejdsgivere har taget til sig:

"(...) klout kan du hente som en app eller bare som en profil inde på siden... og så kan du tilkoble alle de sociale profiler du har (facebook, twitter, linkedIn red.) og så på baggrund af hvor godt du gør det på de sociale medier det får du point ud fra. Så altså også hvor godt dine venner interagerer på dine statusopdateringer og så videre... alt dine venner liker af kommentar og billeder og så baggrund af alle de her ting, så beregner den en eller anden score.. og des jo højere score man har des jo bedre en ambassadør vil være for et firma... øh... fordi ved at bruge de virale kanaler som har vil man ku nå langt ud hvis man gør det rigtigt (...) så for os vil det være enormt relevant om vedkommende har en høj kloutscore for det viser at vedkommende har forstået de sociale medier og kan finde ud af at bruge dem..."

[Bilag 1: 17]

"(...)det måler også hvor meget man er påvirket af sine venner... hvor meget man gør hvad de gør. Det er også ret sjovt. Og sådan nogle ting vil være meget mere interessant for os"

[Bilag 1: 22]

Her sker der igen et skred i måden hvorpå Lars positionerer sig som 'dukke' for

en teknologi som han, på baggrund af sit erhverv, er fortalende for at bruge. Han ekspliciterer et syn på, at teknologien giver det sande billede af en bruger på trods af, at han få minutter tidligere positionerede sig anderledes og gjorde udtryk for, at brugerne pynter på sin selvfremstilling, underforstået at det derfor ikke er det sande billede der tegner sig, hvorfor det i forlængelse af dette, efter min opfattelse, ikke kan give meget mening at anvende en teknologi som 'Klout'. Disse to positioneringer og ytringer ser jeg som modstridende, men konkluderer herpå at det netop er de mange faktorer, der spiller ind på, hvordan Lars ændrer sine holdningspositioner. Han er med andre ord 'farvet' af sit erhverv, men kan samtidig ikke se sig fri for sine egne subjektive forestillinger, holdninger og erfaringer, der står i kontrast til og modstrider de vilkår og forestillinger han til dagligt, gennem sit erhverv, arbejder ud fra.

I følgende uddrag ser jeg ligeledes, hvordan deres egne opfattelser danner grundlag for nye sider af diskussionen:

"Marie: det handler nok også om hvor meget man bruger de sociale medier... hvis man ikke skriver så meget kan man jo ikke få et billede

Lars: men det kan jo også være tegn på at det er en stille person

Marie: jo begge dele kan man jo læse ud af det

Lars: måske er personen bare genert

Marie: ja det er rigtig... men der kan jo også være en genert person som faktisk bare er total dygtig til at udfolde sig selv

Lars: nå ja, som bare gemmer sig bag skærmen

Marie: så man kan selv bestemme hvem man ønsker at dele sine ting med (...) jeg tror også at et ord som anerkendelse er vigtig at have med... vi vil jo gerne have andres anerkendelse og fremstår derfor kun positivt

Lars: ja og opmærksomhed ik' (...) se mig, hør mig! Altså selviscenesættelse"

[Bilag 1: 27 – 32]

Gennem dette uddrag ser jeg tydeligt, hvordan Lars og Marie konkluderer, at man *ikke* kan danne sig et sandfærdigt billede af en person ud fra hans/hendes profil. Det fører dem ligeledes til en erkendelse af at 'anerkendelse' og 'selviscenesættelse' er centrale begreber, som ligeledes, på ubevidst plan, spiller ind på brugerens selvfremstilling. Jeg beder dem, på baggrund af dette, at uddybe deres forståelse af 'selviscenesættelse'

Marie uddyber det efterfølgende:

"Marie: ja, men det er jo også i takt med samfundets udvikling. Det handler meget om 'MIG' som person i centrum. Går vi tyve år tilbage var det nok mere hinanden der var i centrum, men nu er det 'mig' "

[Bilag 1: 52]

Marie beskriver dermed, at narcissisme i hendes optik handler om at mennesket i dag har sig selv i centrum, underforstået at det reducerer nærheden og fokus til *hinanden* og at det er *samfundets udvikling* der medført dette.

Denne opfattelse strider mod Jensens og personlighedspsykologiens definition af narcissisme, der langt mere kredser sig om menneskets behov for *andres* anerkendelse, hvorfor narcissisme i bred udstrækning, jævnfør Jensen, handler om at fokusere på *andres* opfattelse af ens 'selv'.

Min undring gik herefter på, hvorvidt Marie og Lars mente, at det er mennesket der har skabt denne udvikling og om dette er konstituerende for teknologiens udvikling, herunder rammerne på facebook eller om de opfattede det anderledes.

Lars beskrev herefter:

"Jeg tror altid, sådan helt basalt set at mennesker har haft brug for anerkendelse og opmærksomhed. Det er bare blevet mere synligt på grund af rammerne der gør det nemmere for folk at få den her anerkendelse fra deres venner øh... så det er ikke et nyt fænomen, det er bare måden at opnå det på der er ny. I gamle dage kæmpede man bare mod en løve i en arena i stedet (alle griner) men det er det samme..."

Lars udtrykker altså implicit en forståelse af, at mennesket og teknologien sammen skaber samfundets udvikling i en gensidig påvirkning. Overført til et Coorens perspektiv kan man her sige, at individet er påvirket af samfundet og dets udvikling, som i dag især er påvirket af teknologien, der igen er påvirket af individet, hvorfor individet også må siges at være konstituerende for samfundet.

Med andre ord er det, i min optik, en uendelig cirkulær proces og en konklusion herpå må derfor også være, at man ikke entydigt kan tegne et billede af, 'hvem der sætter scenen' på de sociale medier, hvilket jeg i sidste og konclu-

derende kapitel uddyber nærmere.

Lars og Marie kommer, i interviewet med et utal af eksempler, der netop understøtter denne konklusion. Undersøgelser, funktioner og erfaringer inddrages på skift som argumenter til at forklare og forstå de faktorer der spiller ind på brugerens interaktion, men der konkluderes ikke noget endeligt svar på noget tidspunkt.

Misforståelsen af narcissismebegrebet

Flere forskere, forfattere, psykologer med videre har udråbt sig som såkaldte 'eksperter' på området 'interaktion på sociale medier'. Jeg er derfor støt på et utal af artikler, der beskæftiger sig med dette, men har forskellige vinkler på emnet.

Artiklen "*Facebook kædes sammen med aggressiv narcissisme*"¹ sammenstiller eksempelvis narcissisme med begreberne *forfængelighed*, *overlegenhed* og *ekshibitionisme*, hvilke kan betragtes som værende misopfattede, jævnfør Jensens narcissismedefinition. Han men og personlighedspsykologien mener netop at narcissisme ikke understøtter mennesket som værende overlegen, men nærmere som værende *underlagt* nogle ydre samfundsmæssige pres, der skaber illusioner hos individet, der stræber mod at *være noget*, der kan tilfredsstille andres billede af individet, hvorpå individet opnår den bekræftelse det søger gennem selvfremstilling. På et overordnet plan kan denne selvfremstilling måske virke overlegen på nogle, men kan ikke sammenstilles eller reduceres til narcissisme, hvorfor det også forekommer en smule foruroligende, at en artikel som denne, der er bragt i diverse medier, danner (et misforstået) grundlag for, hvordan læserne fremadrettet opfatter menneskers narcissisme og selvfremstilling. Dette

1 Bilag 3

er med andre ord en menneskabt diskurs, der i sig selv får betydning og indvirkning på menneskets opfattelse af begrebet narcissisme.

Er du like-a-holic eller FOMO?

Tem Frank Andersen publicerede for nylig artiklen² "Fri os for FOMO", der beskriver sygdommen FOMO (Fear of Missing out) som en konsekvens af menneskers interaktion på sociale medier.

Jeg finder artiklen interessant, også i et perspektiverende øjemed, da den beskriver den verden, vi kan tænkes at gå i møde.

Tem beskriver FOMO som:

"(...) den angst, som sociale mediers konstante strøm af fede ting at gøre, ligne og lave, indgyder i folk. Undersøgelser viser, at 40% af de yngre amerikanere jævnligt er bange for, at deres liv ikke er spændende nok til at måle sig med andres på de sociale medier. I Danmark er det nok ikke meget anderledes"

[Bilag 5: 1]

Tem beskriver altså her, at facebook's design og opbygning i sig selv er konstruerende for, hvor 'opslugte' mennesker bliver af teknologien. Vi skaber så at sige en teknologi, som vi bliver afhængige og opslugte af. Afhængigheden har samtidig den konsekvens, at individet hele tiden må være opdateret på den seneste teknologi, hvorfor den menneskeskabte teknologi som *en kraft i sig selv*, vir-

2 Bilag 5

ker tilbage på mennesket og skaber nye diskurser, i denne kontekst en 'ny' sygdomsdefinition. FOMO er, meget lig det omstridte og debatterede 'Like-a-holic'-fænomen, en selvopfundet diskurs, der igen giver anledning til skabelsen af nye diskurser. I Coorensk og diskursanalytisk perspektiv har 'store D' skabt 'lille d', som igen virker ind på 'store D' etc.

Andersen skelner desuden undervejs mellem fire forskellige typer og identiteter på facebook, hvorved han indikerer at *der findes* identiteter som noget allerede definerbart og forudbestemt, og at disse ligefrem kan reduceres til fire forskellige typer.

I min forståelse af Jensens syn på, at identit er *foranderlig* og ikke statisk stiller jeg mig derfor uenig i Andersens udlægning af, at facebook brugeren kan defineres indenfor sådanne fire 'kategorier'.

Kapitel 5

Hvem sætter scenen?

Konklusion

Jeg kan på baggrund af foregående analyse konkludere, at man ikke entydigt kan besvare specialets problemformulering:

Hvem sætter scenen og hvordan forekommer selviscenesættelse på sociale medier?

En konklusion herpå må derfor lyde: Der er mange multiple faktorer og diskurser, der virker ind på scenen og på hvem, der styrer den, ligesom disse også virker ind på brugernes selviscenesættelse, da denne og scenen gensidig påvirker og skaber hinanden.

Gennem analysen af 'scenen' blev det tydeligt at facebook opstiller nogle principper, normer og koder som brugeren må være i stand til forstå og interagere under. Facebooks principper betyder, at brugeren skal overholde nogle udefinerbare og foranderlige normer, på et site der ligeledes er i konstant udvikling og ikke har/ønsker grænser og derved åbner op for at alle normer og regelsæt, på tværs af lande, steder og mennesker, kan gøre sig gældende.

Jeg kan herpå konkludere, at disse principper er komplekse for brugeren at efterleve idet det til dels synes umuligt for brugeren at opfylde, og ligeledes negligerer en accept af, at mennesker (og dermed brugerne) er forskellige, hvilket igen medvirker at facebook negligerer sin egen definition af åbenhed.

idet det til dels synes umuligt for brugeren at opfylde, og ligeledes negligerer en accept af, at mennesker (og dermed brugerne) er forskellige, hvilket igen medvirker at facebook negligerer sin egen definition af åbenhed.

Jeg kan ligeledes konkludere der også på facebook eksisterer 'koder' for, hvad der kan opfattes som rigtig og forkert, hvad Goffman og Sabroe definerer som de normer, der gør sig gældende indenfor forskellige netværk. Men disse koder forekommer ikke entydige, hvilket ligeledes medvirker at facebook ikke er for alle – det er kun for dem, der forstår at indgå under og forstå disse koder, som er i konstant forandring.

Jeg kan konkludere at facebook tilgængelighed også rummer nogle potentielt alvorlige sociale konsekvenser. Med den hurtige kommunikationsform og tilgængeligheden bliver relationerne måske også mere uforpligtende, hvilket kan have konsekvenser for nærværet til andre.

Det paradoksale er, at individet, qua personlighedspsykologiens narcissistiske forståelse, i virkeligheden fylder sin eksistens op i sit eget konstrueret og diskursive behov for anerkendelse. Dette i frygten for møde et tomrum, som i virkeligheden er nødvendig for at kunne opleve den sande nærhed til andre mennesker.

Jeg kan på baggrund af analyse ligeledes konkludere, at vi måler hinanden på funktioner, som vi egentlig ikke har en funderet tillid til, idet vi godt ved at det den selvfremsstilling som disse funktioner medvirker, blot er et rollespil.

Alternativet til dette rollespil er, qua Jensen, tomheden. Vi skal ikke sigte mod at være noget, men bare at være intet. Men kan det overhovedet, i vores samfund, lade sig gøre at sigte mod at være intet?

Nej, det kan vi ikke. Det samfund, vi selv har skabt, hvoraf facebook nu er en stor del af mange menneskers hverdag, indeholder nogle strukturer der ligger op til, at vi må være noget. Facebook, som mennesket ligeledes selv har skabt, virker nu tilbage på os og skaber nye diskurser i form af 'sociale sygdomme' som FOMO og 'Like-a-holic' – en afhængighed til anerkendelsen.

Jeg kan derfor endeligt konkludere, at menneskets egne produktive handlinger, såsom den teknologiske udvikling, virker tilbage på mennesket i en sådan grad, at det får sociale konsekvenser. Dermed påvirker mennesket og teknologien gensidigt hinanden, hvilket fører til en udvikling af samfundet, der igen skaber diskurser og fører til nye handlinger hos mennesket.

Dermed er der ikke nogle, der entydigt 'sætter scenen', idet brugerne i sig selv har en magt og en indvirkning på facebook, der på baggrund af denne indvirkning opfinder og bestemmer nye funktioner på 'scenen', hvorved de også opnår en magt, der virker ind på brugeren og har betydning for hvordan denne iscenesætter sig selv.

Perspektiverende diskussion

Jeg finder det afslutningsvis vigtigt at reflektere over den proces, der har ledt mig frem til nærværende skriftlige fremstilling.

Hele specialeproces har strukket sig over 9. og 10. semester og taget udgangspunkt i min valgte linjeuddannelse: Integreret kommunikation, der indeholder fag som kredser sig om både interpersonel- og medierede kommunikationsformer. Studieordningen ligger op til, at elever med denne valgte retning selv skal kombinere og sammensætte sine fag, hvoraf der kan vælges fra hele kommunikationsuddannelsen på kandidatniveau.

I og med specialet omhandler kommunikation *mellem* mennesker på en medieret platform, synes jeg at have taget udgangspunkt i min valgte uddannelse.

Men akkurat som det til tider, for mig, har været svært og krævet en masse overvejelser at sammensætte min uddannelse indenfor linjen 'integreret' kommunikation, har dette speciale også vist sig at være komplekst, netop fordi det opererer på to forskellige 'scener'.

Jeg mener derfor også, at dette speciale-emne har langt større undersøgelses-potentiale.

Min første skitsering af det forholdsvis snævre problemfelt gav et billede af flere eksistentielle problemstillinger, som ligeledes kunne have været interessant at undersøge.

En perspektiverende diskussion på baggrund af dette speciale kunne være, hvil-

ke konsekvenser vores teknologiske udvikling og interaktion på sociale medier giver fremover. Jeg kan i forlængelse af dette ikke lade være med at tænke; hvad med den næste generation - mine børn - dem der er vokset op med, at nærværet 'opnås' gennem interaktionen på de sociale medier?

Når arbejdsgivere fremover ligeledes begynder at rekruttere gennem et socialt medie som facebook, må det ligeledes tænkes at give nogle konsekvenser for brugeren, der på den baggrund nu skal iscenesætte og præsenterer sig i endnu højere grad, da denne iscenesættelse også kan være nøglen til det nye job?

Det gik tidligt i processen op for mig, at det var hensigtsmæssigt at anlægge en multimodal og kvalitativ tilgang til problemfeltet.

Sidenhen har jeg overvejet, at en kvantitativ eller kvalitativ undersøgelse af brugeren ville have været ønskværdig da jeg især sigter mod at belyse brugerens interaktion på facebook.

Eftersom problemfeltet tilmed fremstod forholdsvis ubearbejdet, var det mit ønske at gå til det med åbenhed og en vis dybde i konkrete empiriske tilfælde. Denne metode har haft stor indflydelse min egen læringsproces, som, i overensstemmelse med min videnskabsteoretiske tilgang, har bidraget til nye forståelser af begreber som interaktion og narcissisme.

Processen har dermed også levet op til min egen personlige og faglige sigte med specialearbejdet, at opnå nye forståelser for et emne og nogle problemstillinger, der i forvejen havde min store interesse.

Litteraturliste

- Bredsdorff, Nils (2002): Diskurs og konstruktion – En samfundsvidenskabelig kritik af diskurs og socialkonstruktivismen. Forlaget Sociologi
- Cooren, F. (2010). Action and Agency in Dialogue: John Benjamins Publishing Company
- Føllesdal, D. et al. (1999): Politikens bog om moderne videnskabsteori. Filosofi. København: Politikens Forlag
- Gadamer, H.G. (2004). Sandhed og Metode. Grundtræk af en filosofisk hermeneutik. Århus: Systime A/S
- Gee, J. P. (1999): An introduction to Discourse analysis: theory and method. London and New York: Routledge
- Goffman, Erving (1959): *The Presentation of Self in Everyday Life*. University of Edinburgh Social Sciences Research Centre.
- Gulddal, J. og Møller, M (1999): Fra filologi til filosofi – introduktion til den moderne hermeneutik. Gyldendal.
- Järvinen, Margaretha & Margaretha Bertilsson (1998): Socialkonstruktivisme. Bidrag til en kritisk diskussion. Hans Reitzels Forlag
- Jørgensen, M. W.; Phillips (1999): Diskursanalyse som teori og metode. Samfundslitteratur, Roskilde Universitetsforlag, 6. Oplag 2008.
- Kristiansen, Søren & Michael Hviid Jacobsen (2005): Hverdagslivet. Hans Reitzels Forlag
- Kristiansen, Søren & Michael Hviid Jacobsen (2005): Tradition og fornyelse, Aalborg Universitetsforlag.

- Kvale, Steinar (2009): Interview: Introduktion til et *håndværk*. Hans Reitzel forlag.
- Larsen, Charlotte M. (2010) : Unge og online sociale netværk. Ph.D. afhandling. Aalborg Universitet.
- Lauritsen, P. & Olesen, F. (2007): Introduktion til STS. Hans Reitzel forlag.
- Meyrowitz, Joshua (1986): No sense of place – The impact of electronic media on social behavior. Oxford University Press.
- Rapley, T. (2007). Doing Conversation, Discourse and Document Analysis. The Sage Qualitative Research Kit. Sage Publications
- Sabroe, Knud-Erik (1978): Socialpsykologiske forståelsesrammer og begreber. Aarhus Universitetsforlag
- Sundén, J. (2003). Material Virtualities. New York: Peter Lang.
- Zahavi, D. (2007). Fænomenologi. I F. Collin, & S. Køppe, Humanistisk videnskabsteori (s. 121-138). København: DR Multimedie, 2. udgave
- Zeller, J. (2007). Information, Medie, Kommunikation. En faglig videnskabsteori. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag

Artikler:

- Danah M. Boyd & Nicole B. Ellison : Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship. 'Journal of Computermediated Communication. Volume 13, Issue 1', side 210–230, Oktober 2007.
- Danah M. Boyd : "Friends, friendsters, and top 8: Writing community into being on social network sites," *First Monday*, volume 11, number 12, December 2006.

